

DI: 108732

**VERKENNING
PERIODIEKE WATERSYSTEEMRAPPORTAGE**

VERKENNING PERIODIEKE WATERSYSTEEMRAPPORTAGE

Rijkswaterstaat

Rijksinstituut voor
Kust en Zee/RIKZ
bibliotheek

RIKZ/AB-94.113X
401

RIKZ/AB werkdokument 94.113x
WSV werkdokument M-WSV94.034

P.I. van Zanten RIKZ (in tijdelijk dienstverband)

Voor meer informatie:
J.T van Buuren RIKZ 070-3745184

Februari 1994

Ministerie van Verkeer en Waterstaat
Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat
Rijksinstituut voor kust en zee/RIKZ
bibliotheek

Postbus 20907
2500 EX Den Haag

INHOUDSOPGAVE

Rijkswaterstaat

Rijksinstituut voor

Kust en Zee/RIKZ

bibliotheek

RIKZ/AB-94.113x
401

1.	Inleiding	1
2.	Jaarboek Monitoring Rijkswateren Rijkswaterstaat	3
2.1	Inleiding	3
2.2	Inhoud	3
2.3	Vorm	4
2.4	Doelgroep	4
2.5	Organisatie	4
2.6	Randvoorwaarden	5
3.	Landelijke rapportage waterkwaliteit CUWVO	6
3.1	Inleiding	6
3.2	Inhoud	6
3.3	Vorm	7
3.4	Doelgroep	8
3.5	Organisatie	8
3.6	Randvoorwaarden	8
4.	Milieuverkenningen RIVM	9
4.1	Inleiding	9
4.2	Inhoud	9
4.3	Vorm	10
4.4	Doelgroep	10
4.5	Organisatie	11
4.6	Randvoorwaarden	11
5.	Mogelijkheden voor een periodieke watersysteemverkenning	12
5.1	Inleiding	12
5.2	Relatie met Jaarboek en Landelijke rapportage waterkwaliteit	12
5.3	Afstemming met de Milieubalans, de Voortgangsrapportage Water, monitoring en WSV'96	13
5.4	Inhoud	14
5.5	Vorm	14
5.6	Doelgroep	16
5.7	Organisatie	16
5.8	Randvoorwaarden	17
6.	Conclusies en aanbevelingen	18

Bronnen

Begrippenlijst

Bijlage I: presentatievormen WSV

1. Inleiding

Het project Watersysteemverkenningen beoogt inzicht te geven in de toestand en het gebruik van de watersystemen in Nederland in het verleden, het heden en in de toekomst, gegeven het huidige en aanvullende beleid. Primair dienen de Watersysteemverkenningen als technisch-wetenschappelijke basis voor de vierde Nota waterhuishouding. Het project is gericht op de bestuurders en de beheerders betrokken bij het beleid en beheer van landelijke en regionale watersystemen. In 1996 verschijnt het eindrapport van het project Watersysteemverkenningen dat op dit moment de werktitel 'Nota Watersysteemverkenningen' heeft.

In de 'Nota Watersysteemverkenningen' worden de toestand, trends en potentiële ontwikkelingsrichtingen aan de hand van een aantal variabelen beschreven en wordt een analyse van de realisatie van gestelde en te stellen tussen- en einddoelen gegeven, waarbij tevens wordt

ingegaan op de kosteneffectiviteit van mogelijke maatregelen. Deze beschrijving gebeurt aan de hand van doelvariabelen. Dit zijn meet- en toetsbare grootheden die indicatief zijn voor de fysische, chemische en biologische toestand en het gebruik van watersystemen. De toestand in 1994 wordt als uitgangspunt genomen voor de beschrijving van het heden.

Voor de onderbouwing en presentatie van de kwantitatieve informatie uit de Watersysteemverkenningen wordt het WSV-informatiesysteem gebouwd. Een belangrijk kenmerk van het systeem is, dat uiteenlopende informatie met betrekking tot doelvariabelen geaggregeerd wordt tot meer gecompliceerde informatie. Deze informatie kan op verschillende aggregatieniveaus en in diverse presentatievormen weergegeven worden. Afhankelijk van de vraagstelling van de gebruiker zijn selecties te maken van gewenste informatie. De informatie uit het WSV-informatiesysteem is hierdoor te gebruiken voor meer rapportages dan alleen de Nota Watersysteemverkenningen, bv. voor periodieke WSV-rapportages, de voortgangsrapportages van de derde Nota waterhuishouding en jaarlijkse rapportages van de landelijke monitoring (MWTL).

In dit werkdocument wordt verkend wat de mogelijkheden zijn van een periodieke rapportage van de Watersysteemverkenningen. Er zijn al enkele jaarlijkse rapportages over de waterkwaliteit van de Nederlandse wateren, zoals het Jaarboek Monitoring Rijkswateren van Rijkswaterstaat, de Landelijke rapportage waterkwaliteit van de CUWVO. Deze rapportages verschijnen al vele jaren. Elk belicht vanuit een eigen invalshoek deze kwaliteit. Aangezien deze rapportages door de jaren heen veranderd zijn en nog veranderen, is het de vraag of er plaats is voor een aparte periodieke rapportage van de Watersysteemverkenningen. Een periodieke of jaarlijkse Watersysteemverkenningenrapportage zou meerwaarde moeten hebben ten opzichte van deze rapportages.

Om er achter te komen hoe een periodieke of jaarlijkse Watersysteemverkenningen rapportage eruit moet zien, zijn de volgende vragen gesteld:

1. wat moet erin ? *(inhoud)*
2. hoe ziet het eruit ? *(vorm)*
3. voor wie is het bedoeld ? *(doelgroep)*

Voor een antwoord op deze vragen, zijn eerst de in dit verband belangrijkste bestaande jaarlijkse rapportages geanalyseerd en zijn interviews gehouden met bij deze rapportages betrokken personen. Daarnaast is een interview gehouden met de projectleider van de Milieubalans en MVx (Toekomstige Milieuverkenningen) bij het RIVM. De Milieubalans is een jaarlijkse milieuverkenning die in 1995 voor het eerst zal verschijnen.

In de komende hoofdstukken worden het Jaarboek Monitoring Rijkswateren van Rijkswaterstaat en de Landelijke rapportage waterkwaliteit van de CUWVO geïnventariseerd. Tevens wordt ingegaan op de opzet van de bestaande Nationale Milieuverkenningen van het RIVM en op de toekomstige situatie waarin naast de Milieuverkenning jaarlijks een Milieubalans zal verschijnen. Hieraan wordt aandacht besteed vanwege de parallellen die er zijn met de Watersysteemverkenningen en een mogelijke periodieke Watersysteemverkenning. Een andere reden is dat de basisinformatie over het onderdeel water in de Milieuverkenningen door Rijkswaterstaat aan het RIVM aangeleverd wordt en in de toekomst verondersteld mag worden dat het WSV-informatiesysteem een centrale rol kan spelen bij de toelevering van informatie.

Eerst wordt de inhoud van de rapportages en de voorgeschiedenis kort belicht. Daarna volgt een beschrijving van de vorm. Vervolgens wordt de beoogde doelgroep besproken en tot slot wordt kort aandacht besteed aan organisatie en randvoorwaarden.

Na deze inventarisatie worden de mogelijkheden ten aanzien van inhoud, vorm, doelgroep, organisatie en randvoorwaarden van een periodieke Watersysteemverkenning besproken. In het laatste hoofdstuk worden conclusies en aanbevelingen gepresenteerd.

Dit werkdocument moet gezien worden als een momentopname in het denken over een jaarlijkse/periodieke uitgave van de Watersysteemverkenningen. Het werkdocument zal onder de aandacht worden gebracht van betrokkenen bij de lopende discussie over de vernieuwing van de bovengenoemde bestaande jaarlijkse rapportages.

2. Jaarboek Monitoring Rijkswateren Rijkswaterstaat

2.1 Inleiding

Het Jaarboek Monitoring Rijkswateren verschijnt al vele jaren en belicht vanuit een eigen invalshoek de kwaliteit van de Nederlandse wateren door het presenteren van een overzicht van het monitoringprogramma. In de rapportage wordt jaarlijks een landelijk beeld geschetst van de Nederlandse wateren door het presenteren van gegevens over rivieren en het overige zoete en zoute water, voor de belangrijkste meetpunten en parameters. Door de jaren heen is de inhoud veranderd. Om een periodieke rapportage Watersysteemverkenningen naast een Jaarboek te kunnen rechtvaardigen, is het noodzakelijk de volgende vragen te beantwoorden:

- hoe ziet de inhoud eruit ?
- in welke vorm wordt de informatie gepresenteerd ?
- welke doelgroep wordt bediend ?
- hoe krijgt de rapportage organisatorisch gestalte ?
- welke randvoorwaarden gelden ?

2.2 Inhoud

Het Jaarboek Monitoring Rijkswateren, hierna Jaarboek genoemd, is een rapportage van de resultaten van de metingen van RIKZ en RIZA. De gegevens in het Jaarboek worden verzameld voor het beleid: voorbereiding van maatregelen en toetsing van de effecten. De resultaten van de monitoring die gepresenteerd worden, zijn geselecteerd op belang van het meetpunt en belang van de parameter (stof). Deze selectie is op praktische en inhoudelijke gronden gemaakt. Er worden, met andere woorden, meer stoffen (300) en meer lokaties gemeten. Het accent wordt gelegd op de stoffen waar iets aan te zien is. De lokaties die getoond worden zijn hoofdlokaties. De getoonde resultaten zijn overigens de afgeleide waarden, niet de oorspronkelijke meetwaarden.

Deze rapportage bestaat al sinds 1854, de titel Jaarboek is in 1946 voor het eerst gebruikt. Gezien het grote aantal jaren dat het Jaarboek verschijnt, is het niet verwonderlijk dat de inhoud in de loop der jaren gewijzigd is. In het begin was het Jaarboek uitsluitend een weergave van de ingewonnen waterstanden. Langzamerhand zijn ook fysische kenmerken opgenomen zoals windgegevens, debieten, watertemperaturen en golfgegevens. In 1987 heeft een ommezwaai plaats gevonden doordat ook aandacht werd geschonken aan chemische kenmerken in de compartimenten water, zwevende stof, sediment en biota. Het Jaarboek van 1991 is uitgebreid met biologische kenmerken zoals aantallen algensoorten, aantal en biomassa van bodemdieren en tellingen van enkele belangrijke soorten vogels en zeezoogdieren. Naast een verandering van inhoud is ook een verandering in functie van het Jaarboek opgetreden. Er is steeds meer aandacht voor de kwaliteit van het water. Daarbij wordt niet alleen de toestand van de Rijkswateren vastgelegd maar er wordt tevens nagestreefd, inzicht te geven in trendmatige veranderingen. Daarnaast worden ook bijzondere gebeurtenissen (calamiteiten, stormvloed, ijs, en hoog- en laagwater op de grote rivieren en uitgevoerde werken) beschreven.

In de toekomst zal het Jaarboek naar verwachting veranderen op de manier zoals dat voorheen ook is gebeurd, wanneer andere of nieuwe beleidsgebieden naar voren komen. Op dit moment wordt het opnemen van kustmetingen en riviervrachten overwogen.

2.3 Vorm

Het Jaarboek presenteert de resultaten van de monitoring in de vorm van tabellen en grafieken. De rapportage bevat weinig tekst met uitzondering van het deel (voorbericht) waarin een overzicht wordt gegeven van bijzondere gebeurtenissen (calamiteiten, uitgevoerde werken, stormvloed).

De rapportage is ingedeeld in de drie delen: fysische, chemische en biologische kenmerken van de gemeten punten, per deel worden verschillende kenmerken behandeld. Deze indeling is door de weergave in een aantal verschillende kleuren eenvoudig te herkennen. Elk kenmerk wordt voorafgegaan door een overzichtskaart met de meetpunten en een korte toelichting bij de gepresenteerde informatie. In die toelichting gaat men in op de manier waarop gegevens gemeten en gepresenteerd worden.

Van de fysische kenmerken wordt een nauwkeurige beschrijving gegeven van de afvoeren, waterstanden en golven; ter interpretatie worden de jaarwaarden met normaalwaarden vergeleken. Bij de chemische en biologische kenmerken wordt zowel de situatie in 1 jaar als het verloop gedurende de laatste 10 jaar gepresenteerd (trendlijn). De situatie wordt waar mogelijk beoordeeld via een toetsing aan de normwaarden uit de derde Nota waterhuishouding (AMK2000), maar toetsing heeft in het Jaarboek geen prominente plaats.

Het niveau waarop de informatie gepresenteerd wordt, is landelijk. Het Jaarboek wordt met name als naslagwerk gebruikt, detailinformatie dient apart te worden opgevraagd.

2.4 Doelgroep

Het Jaarboek richt zich tot een tweeledige doelgroep: de leek en de specialist. Voorbeelden van instanties die het Jaarboek toegestuurd krijgen, zijn: regionale directies, specialistische diensten, collega-instituten in het buitenland, particuliere instituten en bibliotheken van specialistische scholen.

Door het presenteren van de monitoringgegevens laat Rijkswaterstaat zien waarmee men bezig is. De keuze voor een globale presentatie (presentatie van de belangrijkste meetpunten en parameters) heeft echter gevolgen voor de doelgroep die bereikt wordt. De vertaalslag van gegevens moet door de lezer zelf gemaakt worden. Een vraag als: is de verdroging toe- of afgenomen, wordt niet direct beantwoord.

Bij het Jaarboek wordt gewaarschuwd, dat interpretatie en gebruik zonder materiedeskundigheid voor eigen verantwoording is. Deze waarschuwing ontkracht het feit dat leken en beleidsmakers op hoog niveau doelgroep voor het Jaarboek zijn.

2.5 Organisatie

Het Jaarboek heeft als doel gesteld om resultaten van de monitoring zo snel mogelijk na afloop van het meetjaar te publiceren, het liefst het jaar daarop volgend. In de toekomst zal dit doel eenvoudiger te realiseren zijn wanneer alle basis- en afgeleide gegevens geautomatiseerd en uniform via DONAR en bijbehorende applicaties verstrekt worden.

2.6 Randvoorwaarden

Er zijn geen specifieke randvoorwaarden opgesteld waaraan het Jaarboek moet voldoen, maar er zijn wel een aantal punten te noemen waar men bij het samenstellen rekening mee houdt. Er wordt eenduidigheid nagestreefd van gegevens die ook elders gepresenteerd worden. Hierdoor ontstaat een sterke overeenkomst van punten en parameters.

De gepresenteerde parameters moeten ook voldoen aan de gemaakte afspraken. Zo is er in het kader van afspraken in internationaal verband (Internationale Rijncommissie) een plicht tot het meten en weergeven van een aantal parameters.

3. Landelijke rapportage waterkwaliteit CUWVO

3.1 Inleiding

De CUWVO beschrijft sinds 1985 jaarlijks in de Landelijke rapportage waterkwaliteit voor een aantal lokaties de waterkwaliteit in zowel rijks- als regionale wateren. Er wordt een landelijk beeld van de toestand van de waterkwaliteit gegeven, ook worden regionale afwijkingen geschetst. Op dit moment worden de functie en inhoud van deze rapportage herzien. Het is de vraag of er plaats is voor een aparte periodieke rapportage van de Watersysteemverkenningen, nu de Landelijke rapportage waterkwaliteit van de CUWVO verandert. Een verkenning van de inhoud, vorm, doelgroep, organisatie en randvoorwaarden kan antwoord op deze vraag geven.

3.2 Inhoud

De Landelijke rapportage waterkwaliteit geeft een globaal beeld van de fysisch-chemische kwaliteit van het Nederlandse oppervlaktewater en beschrijft tevens regionale afwijkingen, om:

- effecten van het gevoerde beleid op landelijke schaal te kunnen volgen; en
- de waterkwaliteit in verschillende gebieden onderling te kunnen vergelijken.

Met ingang van 1992 ????? wordt ook de ecologische toestand beschreven, terwijl voor de toekomst een verdergaande uitbreiding is beoogd.

Bij de beschrijving van de waterkwaliteit van het oppervlaktewater wordt gebruik gemaakt van gegevens die door de waterkwaliteitsbeheerders zijn aangeleverd. Door hen wordt geselecteerd welke lokaties beschreven worden. De beschrijving is een benaderingswijze van afzonderlijke (geografische) watersystemen, niet een alles omvattende rapportage.

In de rapportage wordt aandacht besteed aan ontwikkelingen die zich hebben voorgedaan ten opzichte van voorgaande jaren. Daarnaast wordt ingegaan op knelpunten en te verwachten ontwikkelingen en (effecten van) voorgenomen maatregelen. Het gaat met name om constatering, de oorzaak of mogelijke oplossing blijft in het algemeen buiten beeld.

Het landelijk overzicht van de waterkwaliteit wordt toegelicht met een aantal kleurkaarten. De huidige, en vermoedelijk ook toekomstige, onderwerpen zijn:

- zuurstofgehalte
- eutrofiëring
- verontreiniging met zware metalen
- verontreiniging met organische microverontreinigingen

Voor meer gedetailleerde informatie over de waterkwaliteit in afzonderlijke oppervlaktewateren, de interpretatie hiervan en informatie over bijvoorbeeld de resultaten van biologische waterkwaliteitsbeoordeling wordt verwezen naar de waterkwaliteits(beheers)plannen en de jaarlijkse waterkwaliteitsrapportages van de beheerders zelf. De rapportages van waterbeheerders zijn meer gericht op detailniveau.

In 1984 is besloten tot het opstellen van de Landelijke rapportage waterkwaliteit, om voor de ontwikkeling van het landelijke waterkwaliteitsbeleid een periodiek overzicht te geven van de waterkwaliteit in de belangrijkste oppervlaktewateren in Nederland. Beoogd werd een representatief beeld te schetsen van de kwaliteit van de belangrijkste oppervlaktewateren van het land. In de loop der jaren hebben zich in de rapportage een aantal kleine veranderingen voorgedaan. Zo is in de rapportage over 1986 kort aandacht besteed aan het kernreactorongeluk in Tsjernobyl en de brand in Sandoz. Deze gebeurtenissen hadden tijdelijk invloed op de kwali-

teit van grote delen van het oppervlaktewater in Nederland.

Verder is vanaf de Landelijke rapportage waterkwaliteit van 1986 ook aandacht besteed aan het voorkomen van knelpunten ten aanzien van de waterkwaliteit, die zich op een andere wijze voordoen dan door overschrijding van de normen van de basiskwaliteit, bijvoorbeeld de waterbodempromblematiek en het overschrijden van de consumptietolerantie in vis.

In de rapportage over 1990 zijn de ontwikkelingen van de afgelopen 5 jaar beschreven en is voor het eerst aandacht besteed aan andere compartimenten dan water. Een jaar later is dit verder uitgewerkt met als gevolg dat per gebied een overzicht gegeven wordt van:

- water,
- zwevende stof en
- waterbodem.

Bij het volgen en beoordelen van de ecologische toestand van het ecosysteem in water wordt naar deze drie compartimenten gekeken en getracht op landelijk niveau een globaal beeld te geven van de verontreinigingsgraad van watersystemen. Een uitgebreide rapportage van de waterbodem verschijnt overigens in een afzonderlijke jaarlijkse CUWVO-rapportage, De waterbodem van Nederland.

In de afgelopen jaren zijn er een aantal ontwikkelingen in het waterbeheer opgetreden die het volgens de CUWVO noodzakelijk maken om de functie en inhoud van de Landelijke rapportage waterkwaliteit te herzien. De CUWVO hoopt door het veranderen van de inhoud van de rapportage een completer, meer integraal beeld te geven van de waterkwaliteit. In ieder geval zal een uitbreiding naar ecologische beoordeling en toetsing aan normen voor drinkwater, karperachtigen plaats vinden. Het is de bedoeling dat trends in de toestand van fysische, chemische en biologische aspecten van (grond-) water, waterbodem en oever integraal worden beschreven. Per hoofdstuk zal één aspect gepresenteerd worden en in een apart hoofdstuk zullen de aspecten geïntegreerd worden. Regionale verschillen blijven zichtbaar door resultaten in bijlagen samen te vatten. De rapportage zal uitgebreid worden met M-lijst en I-lijst stoffen, functiegericht onderzoek, waterbodem, biologie en fysisch milieu. Deze aspecten worden per lokatie toegevoegd, daarnaast worden landelijke overzichten gegeven en vindt een beschrijving in tabelvorm plaats.

Het is niet haalbaar om deze herziening in één jaar plaats te laten vinden. Daarom is gekozen de Landelijke rapportage waterkwaliteit gefaseerd en gestructureerd uit te bouwen. Opgemerkt moet worden dat de uiteindelijke invulling in samenspraak met de beheerders vorm zal krijgen. Het is echter wel duidelijk dat in de toekomst niet alleen de "klassieke waterkwaliteit" wordt beschreven en dat niet alle geografische watersystemen beschreven zullen worden.

3.3 Vorm

De huidige CUWVO-rapportage (t/m 1991) geeft een landelijk beeld en regionale afwijkingen per gebied gegroepeerd. Regionale wateren zijn opgesplitst per provincie en de rijkswateren zijn in stroomgebieden ingedeeld. De rapportage bevat voor het grootste gedeelte korte beschrijvende teksten plus een aantal toelichtende tabellen, staafdiagrammen, een enkele trendlijn en als bijlage enkele kleurenkaarten. Omdat veel gegevens in geschreven vorm staan, wordt de rapportage minder overzichtelijk. Er is in verhouding tot een presentatie in tabelvorm meer tijd nodig om de benodigde gegevens op te zoeken.

In de toekomst zal het uiterlijk van de Landelijke rapportage waterkwaliteit meer overeenkomen met de presentatievormen die binnen het project Watersysteemverkenningen

genoemd worden. Er wordt gedacht over een grafische presentatie in de vorm van figuren (grafieken, staafdiagrammen), tabellen en kaarten.

3.4 Doelgroep

Het is de bedoeling dat met deze rapportage wordt voldaan aan de informatiebehoefte die op landelijk niveau voor rijks- en regionale wateren bij beleidsmakers bestaat. Dit doet men door het presenteren van veelvuldig aan beheerders gevraagde gegevens. Ondanks het feit dat de vragen van meerdere instanties komen, is de rapportage primair gericht op bestuurders en beheerders.

3.5 Organisatie

Voor het opstellen van de Landelijke rapportage waterkwaliteit wordt uitgegaan van reeds bij de beheerder beschikbare informatie. De werkwijze is één maal per jaar een enquête uit te voeren, waarbij gegevens worden opgevraagd die in meerdere kaders gebruikt kunnen worden. Hiermee probeert men te voorkomen dat een beheerder meerdere malen met dezelfde vragen geconfronteerd wordt. Zo wordt gepoogd inventarisaties van de waterbeheerders op elkaar af te stemmen. Deze enquête is overigens vanaf de rapportage van 1989 geautomatiseerd uitgevoerd.

In 1990 is de rapportage eerder verschenen om beter te voldoen aan één van de doelstellingen van de rapportage, te weten: de effecten van het gevoerde beleid te volgen.

3.6 Randvoorwaarden

Er zijn geen specifieke randvoorwaarden ten aanzien van de Landelijke rapportage waterkwaliteit gevonden. Vast staat dat voor de wijze van rapporteren, aangesloten wordt bij de richtlijnen van de CUWVO.

4. Milieuverkenning RIVM

4.1 Inleiding

Ter ondersteuning van de ontwikkeling van het nationale milieubeleid brengt het RIVM in opdracht van de regering sinds 1988 om de vier jaar Milieuverkenningen uit. In 1993 is besloten om naast de vierjaarlijkse Milieuverkenning een jaarlijkse Milieubalans uit te brengen. Teneinde een indruk te krijgen van de opzet en inhoud van de eerstkomende Milieubalans in 1995, wordt navolgend ingegaan op de reeds verschenen Milieuverkenningen en de specifieke positie die de Milieubalans in de toekomst zal gaan innemen. De basisinformatie voor het compartiment water bij de Milieuverkenningen wordt aangeleverd door Rijkswaterstaat. In de toekomst zal het WSV-informatiesysteem daar een rol bij kunnen spelen.

4.2 Inhoud

De Milieuverkenning van het RIVM geeft op hoofdlijnen een globaal beeld van de milieuaspecten in alle compartimenten (lucht, water, bodem) en hun onderlinge samenhang. Naast een actualisatie van de doorwerking van het geformuleerde beleid op lange termijn worden alternatieve maatregelenopties (scenario's) en de te verwachten effecten gepresenteerd. De Milieuverkenning is verkennend en oplossingsgericht en vormt een onafhankelijke, objectieve en feitelijke basis voor beleidsplannen. Het is sterk gericht op het ondersteunen van de ontwikkeling van het nationale milieubeleid, met name het Nationale Milieubeleidsplan, door middel van het verschaffen van feiten en wetenschappelijke inzichten. Het Nationaal Milieu-beleidsplan (NMP) is met andere woorden de beleidsontwikkeling die volgt in reactie op de berekeningen uit de Milieuverkenning.

Tot nu toe zijn drie Milieuverkenningen verschenen. De eerste Milieuverkenning was het rapport *Zorgen voor Morgen*, hierin werd voor het eerst de toestand van het milieu integraal beschreven.

De tweede Milieuverkenning verscheen drie jaar later. Deze verkenning was completer, dikker en zwaarder onderbouwd. De toestand van het milieu werd hierin beschreven en milieutekorten werden aangegeven. Deze verkenning was gericht op het bewerkstelligen van wetenschappelijke consensus.

Onlangs is de derde Milieuverkenning uitgekomen. Aanvankelijk was het de bedoeling dat deze verkenning een oplossing voor problemen uit de tweede verkenning zou geven. Uiteindelijk is, mede omdat in het NMP2 (het vervolg op NMP+) voortzetting van het huidige beleid komt, de derde Milieuverkenning een update geworden van de vorige. In feite is een gedeelte uit de tweede Milieuverkenning gelicht (de milieudruk/milieu-effecten) en geactualiseerd. Deze Milieuverkenning is minder omvangrijk in vergelijking tot de vorige twee. De verkenning is meer evaluerend dan beleidsondersteunend en lijkt op wat in de toekomst in een Milieubalans moet komen te staan. Er is met deze verkenning niet alleen een wetenschappelijke consensus nagestreefd, maar ook een beleidsmatige (overeenstemming met departementen).

In de toekomst zal, naast de Milieuverkenning die in principe vierjaarlijks verschijnt, jaarlijks een Milieubalans worden uitgebracht. Deze zal een sterk evaluerend karakter hebben. In stappen zal het lange termijn beleid worden aangegeven en worden gekeken naar hetgeen gerealiseerd is. Er zal bekeken worden of daadwerkelijk gebeurt wat men voorgenomen heeft. Daarnaast zal de Milieubalans een discussie bevatten over maatregelen, gegeven het doel. Er zal met andere woorden informatie verschaft worden over het slagen van het beleid van het afgelopen jaar en er zullen aanvullende maatregelen voor de begroting op Prinsjesdag gegeven worden. Bij de Milieubalans zal het accent liggen op snel veranderende parameters en zal aandacht besteed worden aan actuele gebeurtenissen.

De Milieubalans zal globaal de volgende indeling kennen:

1. korte keten hoofdstuk
2. snelle kwaliteitsveranderaars
3. actualiteiten (rampen, media, sterk veranderende inzichten)

4.3 Vorm

De Milieuverkenning bevat veel tekst, ondersteund met tabellen en grafieken. Een belangrijk verschil met de hiervoor beschreven rapporten is de beschrijving in de vorm van de thema's:

- veranderingen in de mondiale biosfeer
- verzuring
- vermesting
- verspreiding
- verwijdering
- verstoring
- verdroging
- verspilling

Ten behoeve van de leesbaarheid worden de resultaten zoveel mogelijk grafisch weergegeven. De achterliggende cijfers zijn opgenomen in een aantal bijlagen. De Milieubalans zal in vergelijking tot de Milieuverkenning minder omvangrijk worden.

4.4 Doelgroep

De Milieuverkenning is sterk gericht op beleidsonderbouwing. Het doel dat RIVM nastreeft is het kabinet van informatie voorzien, zodat indien nodig aanvullende maatregelen genomen kunnen worden. Hiervoor is informatie nodig ten aanzien van doelen en is het noodzakelijk dat lange termijn oplossingsrichtingen worden aangegeven.

De doelgroep die men voor ogen heeft bestaat uit twee groepen: kabinet en beleidsvoorbereiders. Er wordt uitgegaan van het feit dat ministers behoefte hebben aan globale informatie, bijvoorbeeld iets willen weten ten aanzien van de mate van verzuring en dat beleidsvoorbereiders meer specifieke informatie wensen hebben, zoals gegevens over de stoffen die de verzuring veroorzaken (NO_x , SO_2).

Burgers en sectoren die besproken worden vormen een nevendoelgroep.

4.5 Organisatie

De Milieuverkenning verschijnt in een cyclus van 4 jaar. Aanvankelijk was het de bedoeling dat er elke 2 jaar een rapport zou verschijnen. Het eerste rapport zou dan evaluerend, het tweede oplossingsgericht c.q. verkennend moeten zijn. Door het uitbrengen van de Milieubalans (in 1995) zal meer op een dergelijke wijze gewerkt worden. De Milieuverkenning zal vanwege de nauwe relatie met het Nationaal Milieubeleidsplan ook qua verschijningsdatum zoveel mogelijk aansluiten op het NMP, dit is een les die bij het RIVM is getrokken na het uitbrengen van de tweede Milieuverkenning. Deze verscheen terwijl er op korte termijn nog geen vervolg op het Nationaal Milieubeleidsplan gepland stond en viel als gevolg daarvan in een politiek gat.

In 1995 zal de eerste Milieubalans uitkomen, dit betekent dat rond september 1994 een begin zal worden gemaakt met de voorbereiding. Het is verder de bedoeling dat in april 1995 de tussenrapportage wordt uitgebracht (zoals bij het Centraal Plan Bureau), in juli de keuze wordt doorgerekend en tot slot met Prinsjesdag de daadwerkelijke verschijning van de Milieubalans plaatsvindt.

Vanaf 1995 zal een structurering plaatsvinden van de Milieuverkenning. Hiermee hoopt men de vorm en inhoud van de Milieuverkenning en de Milieubalans verder te verbeteren. Onderzocht zal worden hoe de Milieubalans en de Milieuverkenning er in de toekomst uit gaan zien en wat op het gebied van onderzoek en meting zal moeten veranderen. Een belangrijk element van die verbetering is de standaardisatie van meetnetten en meetmodellen. De kwantitatieve informatie en de teksten zullen zoveel mogelijk gestandaardiseerd worden aangeleverd, zodat het verschaffen van actuele informatie op een snelle manier kan geschieden.

In zowel de Milieubalans als de Milieuverkenning wordt informatie ten aanzien van de waterkwaliteit gegeven, in de vorm van een resumé. Dit levert een zeer generalistisch beeld van het water op. Door het RIVM wordt met name de waterkwaliteit beschreven, niet de waterhuishouding. De gegevens hiervoor zijn afkomstig van Rijkswaterstaat en worden door RIZA en RIKZ aangeleverd. In de Watersysteemverkenning zal een verdere detaillering plaatsvinden.

4.6 Randvoorwaarden

Met het uitbrengen van de Milieuverkenning en de Milieubalans beoogt het RIVM beleidsontwikkeling. Dit vereist een terugkoppeling van de milieukwaliteit en resulterende effecten naar de beleidsmakers en de doelgroepen van het Nationaal Milieubeleidsplan. Voor het bewerkstelligen van een goede terugkoppeling moet volgens het RIVM aan een groot aantal voorwaarden worden voldaan. De belangrijkste zijn:

- verschaffen van een periodiek en zo actueel mogelijk beeld van de toestand en de ontwikkeling van het milieu uitgedrukt in een aantal vaste variabelen (graadmeters), zoals bij cijfers van het Centraal Planbureau;
- op doelgroep toegespitste vorm; en
- informatie moet beleidsmatig betekenisvol zijn weergegeven, ofwel informatie moet op maat geleverd.

Ten aanzien van het laatste punt dient opgemerkt te worden dat een belangrijk streven is om de verkenningen zo beknopt mogelijk te houden, 50 tot 100 pagina's met samenvattende tabellen. Een ander belangrijk punt is dat het niveau waarop de informatie gepresenteerd wordt, representatief is en het probleem dekt.

5. Mogelijkheden voor een periodieke watersysteemverkenning

5.1 Inleiding

In de Watersysteemverkenningen wordt een integrale kwantitatieve beschrijving van de Nederlandse watersystemen nagestreefd. Aan de hand van doelvariabelen zal een integraal beeld geschetst worden van de chemische, fysische en biologische toestand, trends en belasting van de watersystemen. Daarnaast zal een toetsing plaatsvinden van gegevens aan beleid.

Als hulpmiddel voor het vervaardigen van de Watersysteemverkenningen, is het WSV-informatiesysteem ontwikkeld. Dit systeem is in staat om gegevens te selecteren, aan kwantitatieve doelstellingen te toetsen, en te presenteren in meerdere presentatievormen. Het resultaat kan men aggregeren om op verschillende niveaus informatie te leveren over de waterkwaliteit, de belasting en andere gebruiksaspecten.

In dit hoofdstuk zal worden aangegeven wat de mogelijkheden zijn voor een periodieke rapportage op basis van het WSV-informatiesysteem. Deze mogelijkheden hangen samen met het ontbreken van informatie of het niet voldoen aan de behoefte aan informatie bij een bepaalde doelgroep. De inventarisatie van rapporten die aan dit hoofdstuk vooraf ging, lijkt te wijzen op het bestaan van een leemte. Bij het uitbrengen van een periodieke rapportage moet voornamelijk rekening gehouden worden met al bestaande rapportages op het gebied van water. Eerst wordt ingegaan op de ruimte die het Jaarboek en de Landelijke rapportage waterkwaliteit laten voor zo'n periodieke rapportage van WSV. Vervolgens wordt de mogelijke afstemming met andere jaarlijkse activiteiten en rapportages beschreven en de relatie met WSV'96. Daarna volgt, analoog aan de voorgaande hoofdstukken, een uiteenzetting van de mogelijkheden qua inhoud, vorm, doelgroep, organisatie en randvoorwaarden.

5.2 Relatie met Jaarboek en Landelijke rapportage waterkwaliteit

Het WSV-informatiesysteem is specifiek bedoeld om beleidsrelevante zaken te behandelen en te toetsen; een periodieke rapportage gebaseerd op dit systeem zal beleidsrelevantie voorop stellen. Deze nadruk op beleidsrelevantie brengt met zich mee dat er op een herkenbare manier informatie gegeven dient te worden ten aanzien van geïmplementeerde maatregelen. Aangezien in het WSV-informatiesysteem een grote nadruk wordt gelegd op toetsing en dit aspect belangrijk is voor het bijstellen van beleid, zal hiervoor in een periodieke rapportage meer aandacht zijn dan bij het Jaarboek en de Landelijke rapportage waterkwaliteit het geval is. Toetsing zal een prominentere plaats moeten krijgen dan bij het Jaarboek en de Landelijke rapportage waterkwaliteit, omdat hierdoor inzicht ontstaat in voor beleidsmakers zeer relevante zaken, te weten:

- hoe ver is men met het uitvoeren van specifieke beleidsthema's;
- wat zijn de effecten van de genomen maatregelen.

In een periodieke rapportage van de Watersysteemverkenningen zal niet alleen een toetsing aan AMK2000 zoals bij het Jaarboek plaatsvinden, maar ook zal er getoetst worden aan mogelijke doelwaarden die in het WSV-informatiesysteem opgenomen zijn op de maatlatten. Indien toetsing aan doelwaarden niet voldoende informatie oplevert (wanneer een verandering heel langzaam te zien is), kunnen historische of trendmatige veranderingen meegenomen worden. Door het toevoegen van deze extra informatie is het mogelijk nuances aan te brengen en verschillen zichtbaar te maken.

Zowel het Jaarboek als de Landelijke rapportage waterkwaliteit besteden geen aandacht aan prognoses. In de periodieke WSV-rapportage kunnen de effecten op de doelvariabelen van door de sectoren geïmplementeerde maatregelen op de maatlatten worden opgenomen. Een beknopte toelichting is voldoende om het gepresenteerde te verhelderen. Uiteraard dient dit selectief te gebeuren; behalve te bewerkelijk zijn jaarlijkse prognoses niet zinnig.

Conclusie is dat het Jaarboek en de Landelijke rapportage waterkwaliteit ruimte geven voor een periodieke rapportage van de Watersysteemverkenningen. Deze ruimte is gelegen in het feit dat jaarlijkse informatie ten aanzien van de waterkwaliteit tot nu toe niet direct antwoord geeft op beleidsrelevante vragen. Ook al zijn de bestaande rapportages op beleid gericht, beide vragen een vertaalslag.

5.3 Afstemming met de Milieubalans, de Voortgangsrapportage Water, monitoring en WSV'96

In navolging van wat andere organisaties al doen (bijvoorbeeld het CPB met de Macro-Economische Verkenningen) of gaan doen (het RIVM met de Milieubalans), ligt het voor de hand om naast de voorgenomen Watersysteemverkenningen een periodieke of jaarlijkse rapportage uit te brengen. Een argument voor het uitbrengen van een periodieke of jaarlijkse rapportage naast de Landelijke Watersysteemverkenningen die aan de beleidscyclus van het waterbeleid gekoppeld zijn, is het feit dat zowel de politiek als de waterbeheerders sneller willen beschikken over informatie die de effecten van het beleid op de watersystemen in beeld brengt. Gelet op het jaarlijks uitbrengen van de Milieubalans en gezien het feit dat gegevens over het compartiment water dus ook jaarlijks aan het RIVM moeten worden aangeleverd, doet een jaarlijks verschijnen van een rapportage van de Watersysteemverkenningen recht aan een effectieve afstemming en vormt het rapport een informatie-update.

De informatie die in een jaarlijkse rapportage van de Watersysteemverkenningen kan worden opgenomen is bovendien zeer geschikt om te worden verwerkt in de jaarlijkse Voortgangsrapportages over het waterbeleid aan de Tweede Kamer.

Een periodieke rapportage van de Watersysteemverkenningen zou, om zinvol te zijn naast WSV'96, meer gericht moeten zijn op evaluatie en op de diagnose ten behoeve van bijsturing van beleid. De verdeling van het RIVM in een evaluerende en oplossingsgerichte c.q. verkennende rapportage is een benaderingswijze die bij de Watersysteemverkenningen heel goed navolging zou kunnen vinden.

Het verschil tussen Watersysteemverkenningen en een periodieke rapportage is dat de eerste het basisdocument is dat een overzicht over een langere periode biedt inclusief prognoses en dat het laatste document een korte up-date kan zijn van politiek relevante aandachtsvelden (bijvoorbeeld in relatie tot de voortgangsrapportage water) met relevante (actuele) informatie.

5.4 Inhoud

De beschrijving van toestand, trends en belasting van de watersystemen zal in de periodieke rapportage zo beknopt mogelijk moeten zijn en zal gebaseerd worden op een selectie van gegevens uit het WSV-informatiesysteem. Er is veel vraag naar gegevens omtrent hot-items (politiek & media). Een thema gerichte aanpak zou veel vragenstellers tegemoet komen. De geselecteerde thema's moeten op politiek niveau een hoge prioriteit hebben. Het beantwoorden van beleidsrelevante vragen in de periodieke rapportage kan het beste vorm worden gegeven door het werken met thema's die in de Landelijke Watersysteemverkenningen worden aange-reikt zoals bijvoorbeeld:

- waterbodem
- verdroging
- veiligheid
- vermesting
- verontreiniging
- infrastructuur en inrichting

De keuze van de thema's en de daarbij gepresenteerde gegevens moet toegelicht worden. De per thema gepresenteerde gegevens moeten indicatief zijn voor de specifieke watersystemen (kunnen om die reden per watersysteem anders zijn) en een nauwe relatie hebben met geformuleerde beleidsdoelstellingen en -uitgangspunten. In feite moet slechts die informatie gepresenteerd worden die voldoende is om de toestand van de watersystemen te beoordelen. Indicatoren of parameters die een snelle waarschuwing zijn voor processen die alarmerend geacht worden, moeten in ieder geval getoond worden.

5.5 Vorm

De presentatie van de gegevens in het WSV-informatiesysteem is sterk gericht op beoordeling vanuit beleidsoogpunt. De WSV-presentaties tonen namelijk het resultaat van een toetsing en door de aggregatie zijn vergelijkingen tussen watersystemen op een overzichtelijke manier mogelijk.

Het Jaarboek is voornamelijk visueel ingesteld, de Landelijke rapportage waterkwaliteit heeft daarentegen alles zoveel mogelijk in geschreven vorm gepresenteerd (er is een voornemen om meer in de vorm van tabellen en figuren te presenteren). De periodieke Watersysteemverkenningen rapportage zal zowel tekst als plaatjes bevatten en hiermee een combinatie vormen van overzichtelijkheid en een hoog informatiegehalte. In de periodieke rapportage van de Watersysteemverkenningen kunnen zowel plaatjes/figuren als tekst (toelichting van de resultaten van implementatie) worden opgenomen. Deze kunnen het beste zoveel mogelijk naast elkaar worden gepresenteerd. Presentatievormen die op dit moment in de ontwikkeling van het WSV-informatiesysteem zijn opgenomen, en geschikt zijn voor toepassing in een periodiek rapportage, betreffen:

- A. **trendlijnen** (historisch overzicht)
- B. **indexen** (als tijdplot)
- C. **amoebe** (raderplot/stergrafiek)
- D. **scorelijst**
- E. **water-mondriaan**

Hoe deze presentatievormen eruit kunnen zien, is te vinden in de bijlage. Elke presentatievorm belicht een aspect van de beschrijving zoals in de Watersysteemverkenning gebruikt kan worden.

- ad A. Weergave van toetswaarden van doelvariabelen tegen de tijd uitgezet in een grafiek. De trendlijnen zijn vooral verhelderend wanneer je een beeld wilt krijgen van het heden afgezet tegen het voorafgaande.
- ad B. Analooq aan de Dow Jones index uit de economie, geeft in één getal de milieutoestand weer voor een bepaald aggregatieniveau. Kan ook als trendweergave gepresenteerd worden, uitgezet tegen de tijd, identiek aan A.
- ad C. De amoebe is oorspronkelijk bedoeld om een ecologisch gerichte belangenafweging te kunnen maken op basis van concrete en toetsbare ecologische doelen. Het gaat daarbij om ecologische waarden en om natuurwaarden. Van een aantal representatieve biologische soorten worden de huidige aantallen en de aantallen in ongestoorde situatie weergegeven, voor één of meerdere watersystemen. Op de cirkel staan de referentiewaarden als 100 %.
- ad D. Elke score is een samenvatting van de amoebe, uitgedrukt in klassen. De scorelijst geeft een overzicht van de toestand van fysica, chemie, biologie en gebruik van de watersystemen en watertypen of stroomgebieden in een matrixvorm.
- ad E. Schematische voorstelling van Nederland waarbij binnen de stroomgebieden de afzonderlijke watersystemen en watertypen zichtbaar worden gemaakt. Het uiterlijk is een dambord met ongelijke velden waarbij de kleuren van de velden de toestand van het watersysteem/type weergeeft.

Omdat de rapportage periodiek verschijnt is het vooral belangrijk een beperkt aantal pagina's na te streven; kort maar krachtig. Wellicht zal daarom een keuze gemaakt moeten worden uit deze presentatievormen. Ten aanzien van het nut van trendlijnen voor een jaarlijkse rapportage van de Watersysteemverkenningen is op te merken dat het Jaarboek ook jaarlijks trends presenteert. Hierdoor krijg je een overzicht van de afgelopen jaren ten aanzien van een aantal parameters. Dit overzicht is echter ook te verkrijgen door boeken van een aantal jaren naast elkaar te leggen of door het presenteren van indexen. Wanneer een periodieke rapportage niet altijd dezelfde opbouw heeft dan geldt dit argument niet. Bovendien hoeven trendlijnen van de periodieke rapportage niet dezelfde zijn als die van het Jaarboek, door het presenteren van de trends van uitsluitend snel veranderende binnen de thema's relevante parameters.

Hoewel in het WSV-informatiesysteem gebruik gemaakt wordt van de CUWVO-enquête, en dus dezelfde gegevens als de Landelijke Rapportage waterkwaliteit worden gebruikt, worden de gegevens voor de Watersysteemverkenningen bewerkt. De informatie wordt in de Watersysteemverkenningen geaggregeerd tot (beleids)relevante informatie. Aggregeren is het samennemen van een grote hoeveelheid meetwaarden tot 1 waarde om overzicht te krijgen ten koste van het detail. De hoeveelheid informatie wordt daardoor beperkt en hanteerbaar. De aggregatie van (lokatie) specifieke informatie zal in de nota Watersysteemverkenningen op verschillende niveaus plaatsvinden:

- Niveau 1 Nationaal/ landelijk (aggregatie van zeeën en stroomgebieden)
- Niveau 2 Zeeën en stroomgebieden
- Niveau 3 Watersystemen

Internationale aspecten en het onderscheid tussen rijks- en regionale wateren zullen bij alle niveaus aan de orde kunnen komen. Het ligt voor de hand in de periodieke rapportage hierbij aan te sluiten.

Een periodieke rapportage moet van beperkte omvang zijn. Als positief punt voor de rapportage zou de snelheid en het gemak waarmee het één en ander is op te zoeken valt, moeten zijn (overzichtelijkheid). Een ander positief punt moet het gemak zijn waarmee presentatievormen uit de rapportage voor andere doeleinden gebruikt kunnen worden.

5.6 Doelgroep

Een periodieke rapportage van de Watersysteemverkenningen zal net als het eindrapport van de Watersysteemverkenningen gericht zijn op beleidsmakers binnen uiteenlopende instituten met belang bij het water. De inhoud en vorm dient met name op de beleidsmakers te worden toegesneden. Aan hun behoefte aan informatie en controle zal zoveel mogelijk worden voldaan. Voor deze doelgroep worden door andere organisaties elk op hun eigen terrein, denk aan het CPB, speciale jaarlijkse actuele rapportages gemaakt.

Omdat de thema's tevens de onderwerpen zijn waar ook buiten de politiek een grote informatiebehoefte bestaat, kan de rapportage ook voor andere doelgroepen interessant zijn. De aggregatie vereenvoudigt de inhoud en maakt de rapportage zeer geschikt als instrument voor gedragsbeïnvloeding. Het bereiken van gedragsbeïnvloeding is een belangrijk argument om je met de rapportage ook op burgers te richten. Geïnteresseerde burgers zijn hierdoor als een nevendoelgroep te noemen.

5.7 Organisatie

Net als bij het RIVM zal de meerwaarde van een jaarlijkse ten opzichte van de al verschijnende meerjaarlijkse rapportage kunnen liggen in het aansluiten op de begrotingsbehandeling, door het verschaffen van aanvullende actuele informatie ten aanzien van beleidstopics. De periodieke rapportage zal dus van waarde zijn bij de Voortgangsrapportage Water, en kan ook benut worden als toelevering van het onderdeel milieukwaliteit water in de door het RIVM te ontwikkelen Milieubalans. Overigens wordt ook gedacht aan meer samenwerking tussen de Landelijke Rapportage en de Voortgangsrapportage.

Bij het samenstellen van de periodieke rapportage moet getracht worden om een grote overlap van gegevens zoveel mogelijk te voorkomen. Dit kan gebeuren door doelgroepgericht te werken. Daarnaast is permanente afstemming met CUWVO en Jaarboek gewenst. Deze afstemming dient uitgevoerd te worden ten behoeve van gegevensuitwisseling en verduidelijking van de werkwijze.

Hoe groter de verschillen in inhoud van de rapportage per jaar, hoe meer werk het zal zijn om elk jaar een dergelijk rapport uit te brengen. Standaardisatie zoals bij het RIVM wordt nagestreefd, maakt dergelijke verschillen onmogelijk. De thema's die voor het waterbeleid van belang zijn, zullen naar verwachting echter niet zo snel veranderen. Dit heeft te maken met het feit dat knelpunten waarop de overheid stuurt niet snel oplossen, wat voornamelijk zal veranderen zijn de onderwerpen en gebieden die beschreven worden. Enige standaardisatie is dus wel mogelijk en zal ook plaatsvinden vanwege het feit dat de gegevens uit het WSV-informatiesysteem worden gehaald.

5.8 Randvoorwaarden

Er zijn een aantal lessen te trekken uit andere rapporten, te weten:

- Het rapport moet bruikbaar zijn: voldoende gegevens bevatten en vooral niet teveel.
- De gepresenteerde thema's moeten voor de hand liggen en/of geaccepteerd zijn.
- De doelgroep moet gespecificeerd zijn.
- De omvang van het rapport moet beperkt gehouden worden, dit geldt met name bij jaarlijkse verschijning.
- Overzichtelijkheid moet een uitgangspunt zijn, zoals men dat in jaarboek gedaan heeft met kleuren, en plaatjes en praatjes bij elkaar zoals in Noordzee-atlas en in het Deense rapport Environmental indicators 1992.
- Een goede inleiding is heel belangrijk.
- Het doel van de nota moet genoemd worden.
- Er moet een goede verwijzing zijn naar de bron waar meer informatie vandaan gehaald kan worden.
- Er moet voorkomen worden dat een periodieke WSV-rapportage een afsplitsing is, dat gegevens ook in andere rapporten staan, dat het lijkt op wat er al bestaat.
- Gelet moet worden op de betrouwbaarheid van indicatoren, sleutelsoorten. Deze moeten zoveel mogelijk constant blijven. Om verschillende rapportages naast elkaar te kunnen leggen, is het bovendien beter wanneer de gekozen thema's niet te veel verschillen. De mogelijkheid om verschillende jaren te vergelijken moet open blijven.
- De veranderingen per thema moeten groot genoeg zijn. Gekozen doelvariabelen moeten op korte termijn veranderingen te zien geven.
- Informatie uit de periodieke rapportage moet afgestemd worden op wat beleidsmakers met die informatie willen doen, uiteraard binnen de beperkingen van het WSV-informatiesysteem.
- Het is belangrijk om te streven aanvullend te zijn ten aanzien van de bestaande rapportages en te waken voor eenduidigheid in gegevens. De mogelijkheid verschillende jaarlijkse rapportages in elkaar te schuiven moet nadrukkelijk worden opgehouden.

6. Conclusies en aanbevelingen

Algemeen

Geconcludeerd kan worden dat er ruimte is voor een periodieke rapportage van de Watersysteemverkenningen. De ruimte is gelegen in het feit dat jaarlijkse informatie ten aanzien van de waterkwaliteit tot nu toe niet direct antwoord geeft op beleidsrelevante vragen. Een periodieke rapportage die beleidsrelevante zaken behandelt en toetst, zal iets toevoegen aan wat al bestaat.

Er zijn ook andere punten waardoor een periodieke WSV-rapportage iets zou toevoegen aan het bestaande. Aangezien in het WSV-informatiesysteem een grote nadruk wordt gelegd op toetsing en dit aspect belangrijk is voor het bijstellen van beleid, zal in een periodieke rapportage meer aandacht hiervoor zijn dan bij het Jaarboek en de Landelijke rapportage waterkwaliteit het geval is. Er zal getoetst worden aan mogelijke doelwaarden die in het WSV-informatiesysteem verwerkt zijn in de maatlatten. Indien dit niet voldoende informatie oplevert (wanneer een verandering heel langzaam te zien is), kunnen historische of trendmatige veranderingen meegenomen worden.

Wanneer een periodieke Watersysteemverkenningen rapportage prognoses in beeld brengt ontstaat ook meerwaarde ten opzichte van de huidige jaarlijkse rapportages. Een periodieke WSV-rapportage zal naast een toestandsbeschrijving kunnen voorzien in informatie over de (verwachte) effecten van de door de sectoren geïmplementeerde maatregelen. Dit kan juist ook nuttig zijn bij de toetsing van uitvoering van het voorgenomen beleid.

Een belangrijke reden om te kiezen voor het toevoegen van een periodieke rapportage aan WSV'96 is het feit dat waterbeheerders sneller willen beschikken over beleidsrelevante informatie in verband met het dringend gewenst zijn van efficiënte maatregelen. De voorkeur gaat uit naar een jaarlijkse verschijning om zoveel mogelijk up-to-date informatie te kunnen tonen, zodat de gegevens gebruikt kunnen worden om het beleid verder te ontwikkelen.

Een periodieke rapportage van de Watersysteemverkenningen zal om zinvol te zijn naast de Watersysteemverkenningen anders moeten zijn, meer gericht op evaluatie en op de mogelijkheid van bijsturing van beleid. De verdeling van het RIVM in een evaluerende en oplossingsgerichte c.q. verkennende rapportage is een benaderingswijze die bij de Watersysteemverkenningen heel goed navolging zou kunnen vinden.

Inhoud

De ruimte die er is voor een periodieke rapportage kan gezien de mogelijkheden van het WSV-informatiesysteem op verschillende manieren ingevuld worden. In het vorige hoofdstuk is hierop uitgebreid ingegaan, in het kort komt dit op het volgende neer.

De beschrijving van toestand, trends en belasting van de watersystemen zal in de periodieke rapportage zo beknopt mogelijk zijn en gebaseerd worden op een selectie van gegevens uit het WSV-informatiesysteem. Er is veel vraag naar gegevens omtrent hot-items in politiek en media, deze hot-items kunnen als thema's verwoord worden. Een thema gerichte aanpak zou veel vragenstellers de wind uit de zeilen nemen. De geselecteerde thema's moeten op politiek niveau een hoge prioriteit hebben. De per thema gepresenteerde gegevens moeten indicatief zijn voor de specifieke watersystemen (kunnen om die reden per watersysteem anders zijn) en een nauwe relatie hebben met geformuleerde beleidsdoelstellingen en -uitgangspunten.

In feite moet slechts die informatie gepresenteerd worden die voldoende is om de toestand van de watersystemen te beoordelen, te denken valt aan indicatoren die een waarschuwing vormen voor alarmerende processen.

Vorm

De periodieke rapportage bevat zowel tekst als plaatjes en vormt hiermee een combinatie van overzichtelijkheid en een hoog informatiegehalte. In de periodieke rapportage van de watersysteemverkenningen kunnen zowel plaatjes/figuren als tekst (toelichting van de resultaten van implementatie) worden opgenomen, deze kunnen het beste zoveel mogelijk naast elkaar worden gepresenteerd. Presentatievormen uit het WSV-informatiesysteem die uitermate geschikt zijn:

- A. **trendlijnen** (jaarboekpresentatie)
- B. **indexen** (als tijdplot)
- C. **amoebe** (raderplot/stergrafiek)
- D. **scorelijsten**
- E. **watermondriaan**

Elke presentatievorm belicht een aspect van de beschrijving zoals de periodieke watersysteemverkenning die wil geven.

Hoewel in het WSV-informatiesysteem gebruik gemaakt wordt van de CUWVO-enquête, en dus dezelfde gegevens als de Landelijke Rapportage waterkwaliteit worden gebruikt, worden de gegevens voor de Watersysteemverkenningen bewerkt. Het niveau waarop gegevens gepresenteerd worden is hierdoor anders, hoger. Door aggregatie wordt de hoeveelheid informatie beperkt. De informatie wordt in de watersysteemverkenningen geaggregeerd tot (beleids)relevante informatie. Deze aggregatie kan op verschillende niveaus plaatsvinden.

WSV'96 geldt als een basisdocument (overkoepelend). Een periodieke rapportage moet daarom niet al te omvangrijk zijn, een beperkt pagina-aantal om kort en krachtig te zijn, moet nagestreefd worden. Voor meer gedetailleerde informatie zal verwezen moeten worden naar specifieke rapporten. Een belangrijk uitgangspunt bij het presenteren van gegevens moet zijn dat het inzicht in de kenmerken van het watersysteem wordt vergroot waarbij de overzichtelijkheid behouden blijft.

Als positief punt voor de rapportage zou de snelheid en het gemak waarmee het een en ander is op te zoeken valt moeten zijn (overzichtelijkheid). Een ander positief punt moet het gemak zijn waarmee presentatievormen uit de rapportage voor andere doeleinden gebruikt kunnen worden.

Doelgroep

De presentatie van de gegevens is sterk gericht op het beleid. Door de aggregatie worden de gegevens zo gepresenteerd dat een beleidsmatig oordeel mogelijk wordt over de toestand van de watersystemen en de effectiviteit van het voorgenomen en in uitvoering verkerende beleid.

De periodieke rapportage van de Watersysteemverkenningen zal net als het eindrapport van de Watersysteemverkenningen gericht zijn op beleidsmakers binnen uiteenlopende instituten met belang bij het water. De inhoud en vorm dient met name op de beleidsmakers te worden toegesneden. Aan hun behoefte aan informatie en controle zal zoveel mogelijk worden voldaan. Voor deze doelgroep wordt door andere organisaties elk op hun eigen terrein speciale jaarlijkse actuele rapportages gemaakt.

Door de inhoud van de periodieke rapportage en het feit dat de thema's tevens de onderwerpen zijn waar ook buiten de politiek een grote informatiebehoefte bestaat, is de rapportage ook voor ander doelgroepen interessant. De aggregatie vereenvoudigt de inhoud en maakt de rapportage zeer geschikt als instrument voor gedragsbeïnvloeding. Het bereiken van gedragsbeïnvloeding is een belangrijk argument om je met de rapportage ook op burgers te richten. Geïnteresseerde burgers zijn hierdoor als een nevendoelgroep te noemen.

Organisatie

Net als bij het RIVM zal de meerwaarde van een jaarlijkse ten opzichte van de al verschijnende meerjaarlijkse rapportage liggen in het aansluiten op de begrotingscyclus, door het verschaffen van aanvullende actuele informatie ten aanzien van beleidstopics.

De periodieke rapportage kan gebruikt worden bij de voorbereiding op de Voortgangsrapportage Water en de door het RIVM te ontwikkelen Milieubalans.

Randvoorwaarden

Bij het samenstellen van de periodieke rapportage moet getracht worden om een grote overlap van gegevens zoveel mogelijk te voorkomen. Dit kan gebeuren door doelgroepgericht te werken. Daarnaast is permanente afstemming met CUWVO en Jaarboek gewenst door inventarisatie wat ze op dit moment doen en waar ze in de toekomst heen gaan. De afstemming dient uitgevoerd te worden ten behoeve van gegevensuitwisseling en verduidelijking van de werkwijze.

Hoe groter de verschillen in inhoud van de rapportage per jaar, hoe meer werk het zal zijn om elk jaar een dergelijk rapport uit te brengen. Standardisatie zoals bij het RIVM wordt nagestreefd, maakt dergelijke verschillen onmogelijk. De thema's die voor het waterbeleid van belang zijn, veranderen echter niet zo snel. Dit heeft te maken met het feit dat knelpunten waarop de overheid stuurt niet snel oplossen, onderwerpen en gebieden kunnen wel veranderen. Enige standardisatie is dus wel mogelijk en zal ook plaatsvinden vanwege het feit dat de gegevens uit het WSV-informatiesysteem worden gehaald.

Tot slot

De ruimte die er is voor een periodieke rapportage van de Watersysteemverkenningen ligt op meerdere terreinen. In het voorafgaande is geschetst hoe de terreinen ingevuld kunnen worden. Die schets is algemeen gehouden en er zijn hierdoor diverse keuzemogelijkheden open gelaten. De keuze ten aanzien van het al of niet verschijnen van een periodieke/jaarlijkse rapportage naast WSV'96 moet echter eerst gemaakt te worden. Het ligt het voor de hand om voor het publiceren van een jaarlijkse rapportage te kiezen. Dan kan ten aanzien van het verkrijgen van de basisgegevens (eigen metingen als aanlevering door derden) als met het oog op toelevering aan derden van geaggregeerde informatie het meest effectief worden gewerkt. Uiteraard moet zorgvuldig worden vastgelegd welke gegevens zich lenen voor jaarlijkse presentaties.

Bronnen

Begeleiding

J.T. van Buuren	(RIKZ)	Projectleider WSV-zout
O.C. Swertz	(RIKZ)	Lid projectgroep WSV*Info

Interviews

H.J.M. Oosterwijk	(RIKZ)	Jaarboek Monitoring Rijkswateren
A.J. Schäfer	(RIZA)	Jaarboek Monitoring Rijkswateren
P.J.M. Latour	(RIZA)	Landelijke rapportage waterkwaliteit
B.J.E. ten Brink	(RIVM)	Milieuverkenning

Literatuur

1. Projectprogramma Watersysteemverkenningen, De Nederlandse watersystemen kwantitatief verkend, augustus 1993, Rapport DGW-93.038
2. Rijkswaterstaat, Jaarboek Monitoring Rijkswateren (Presentatie van Fysische, Chemische en Biologische kenmerken) 1991, Den Haag, 1992
3. Rijkswaterstaat, Jaarboek Monitoring Rijkswateren (Presentatie van Fysische, Chemische en Biologische kenmerken) 1992, Den Haag, 1993
4. CUWVO, De waterkwaliteit van Nederland in 1985, Landelijke rapportage waterkwaliteit 1985, april 1987
5. CUWVO, De waterkwaliteit van Nederland in 1986, Landelijke rapportage waterkwaliteit 1986, november 1987
6. CUWVO, De waterkwaliteit van Nederland in 1987, Landelijke rapportage waterkwaliteit 1987, december 1988
7. CUWVO, De waterkwaliteit van Nederland in 1988, Landelijke rapportage waterkwaliteit 1988, december 1989
8. CUWVO, De waterkwaliteit van Nederland in 1989, Landelijke rapportage waterkwaliteit 1989, december 1990
9. CUWVO, De waterkwaliteit van Nederland in 1990, Landelijke rapportage waterkwaliteit 1990, augustus 1991

10. CUWVO, De waterkwaliteit van Nederland in 1991, Landelijke rapportage waterkwaliteit 1991, december 1992
11. CUWVO werkgroep V, Het hoe en waarom van een landelijke watersysteem-rapportage, CV-93-04, januari 1993
12. CUWVO werkgroep V, Aspectrapport biologie en fysisch milieu, januari 1993
13. CUWVO, De waterbodem van Nederland in 1990, september 1991
14. Danish Ministry of the Environment, Environmental indicators 1992, What Is The State Of The Environment Like ?
15. Indicatief Meerjarenprogramma Water 1985-1989, 1986
16. RIVM, Zorgen voor Morgen, Nationale Milieuverkenning, 1986
17. RIVM, Nationale Milieuverkenning 2, 1990-2010, 1991
18. RIVM, Nationale Milieuverkenning 3, 1993-2015, 1993
19. B.J.E. ten Brink, Verdere ontwikkelingen van de milieuverkenningen RIVM, Voorlopige RIVM-notitie, februari 1993
20. Drs. F.M.M. Sepers, Rijkswaterstaat, DGW, De Planbureau-aanpak, De wijze waarop de economische verkenningen van het Centraal Planbureau tot stand komen op hoofdlijnen in beeld gebracht met oog op watersysteem/milieuverkenningen, februari 1993, DGW-92006

Begrippenlijst

AMK 2000	Algemene Milieu Kwaliteit 2000 (kwaliteitsdoelstelling 2000). Deze norm is vastgelegd in de Derde Nota waterhuishouding en beoogt het duurzaam functioneren van de Nederlandse watersystemen op ecologisch- en gebruiksniveau. De getalwaarden hebben ecotoxicologische gegevens als grondslag.
AMOEBE	Algemene Methode voor OEcosysteembeschrijving en BEoordeling
CPB	Centraal Plan Bureau
CUWVO	Coördinatiecommissie Uitvoering Wet Verontreiniging Oppervlaktewater
DONAR	Data Opslag NAtte Rijkswaterstaat
NMP	Nationaal Milieubeleidsplan (1989)
NMP+	Nationaal Milieubeleidsplan Plus (1990)
RIKZ	Rijksinstituut voor Kust en Zee (voorheen Dienst Getijdewateren)
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne
RIZA	Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling
VROM	Ministerie van Volksgezondheid, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
WSV	Water Systeem Verkenningen (indien niet over het project WSV wordt gesproken, dan wordt het rapport WSV'96 bedoeld).
WSV'96	Rapport dat verschijnen in het kader van de Watersysteemverkenningen ter voorbereiding van de vierde Nota waterhuishouding en dat vergelijkbaar is met de Milieuverkenningen van het RIVM.

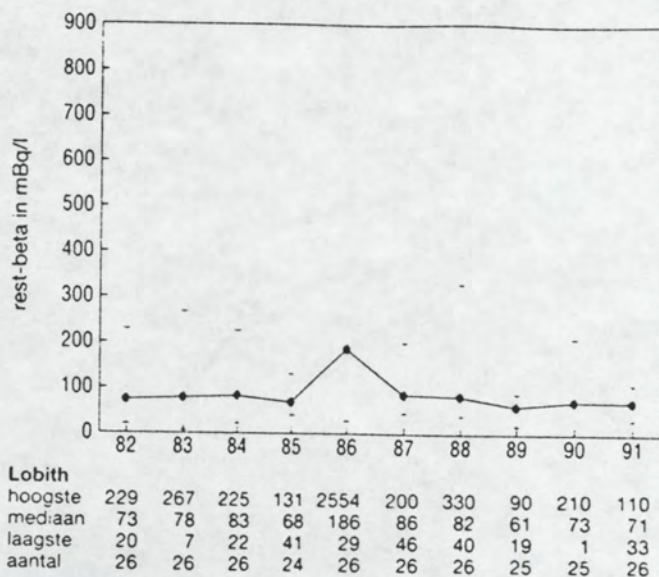
Bijlage I: presentatievormen WSV

Uit: Brochure WSV

Uit: Jaarboek Monitoring Rijkswateren

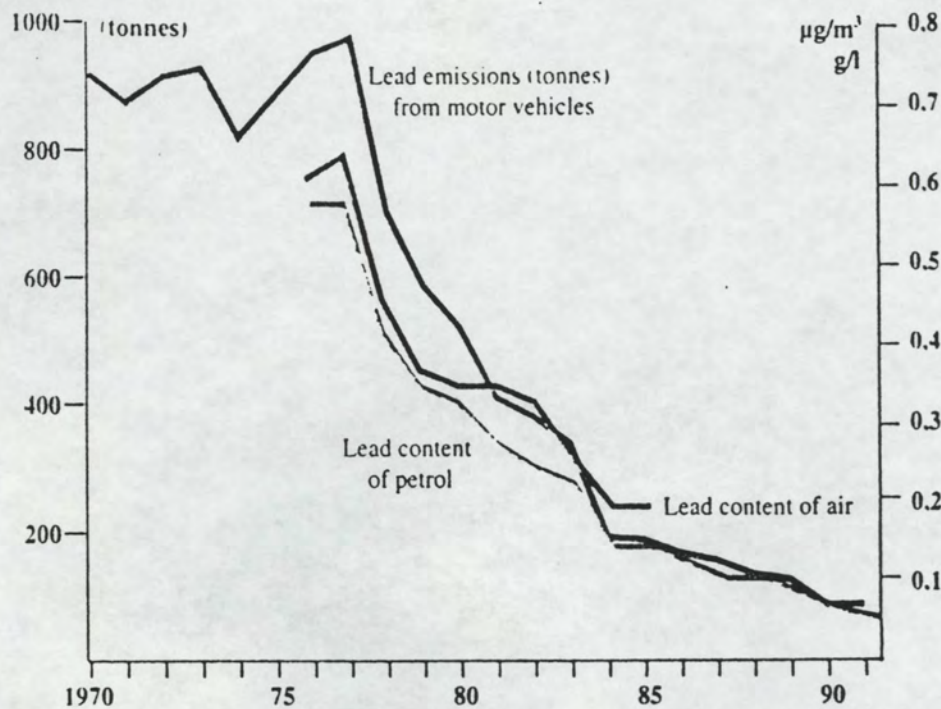
Uit: Environmental indicators 1992, What Is The State Of The Environment Like ?
Danish Ministry of the Environment

Uit: Jaarboek Monitoring Rijkswateren

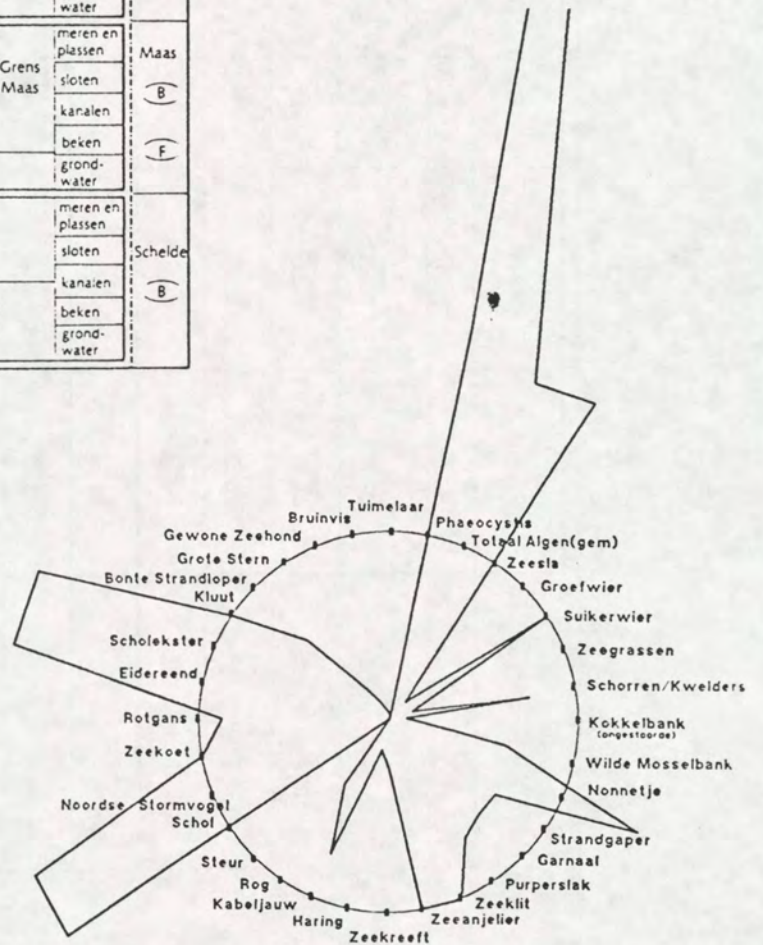
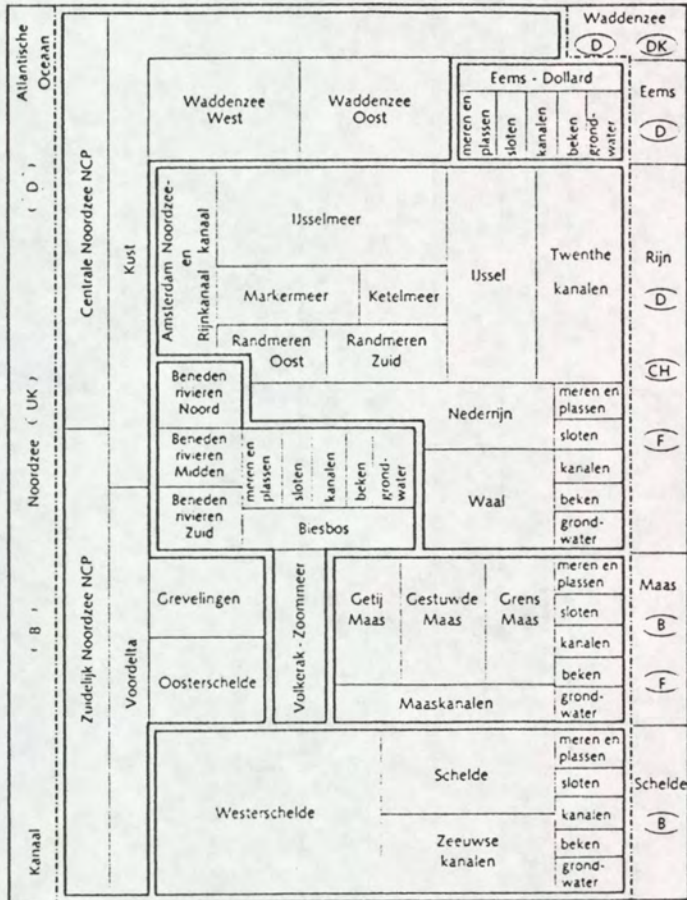
Uit: Environmental indicators 1992, What Is The State Of The Environment Like ?
Danish Ministry of the Environment

Indicator 4 LEAD CONCENTRATION IN URBAN AIR

Bijlage I: presentatievormen WSV

Water Mondriaan

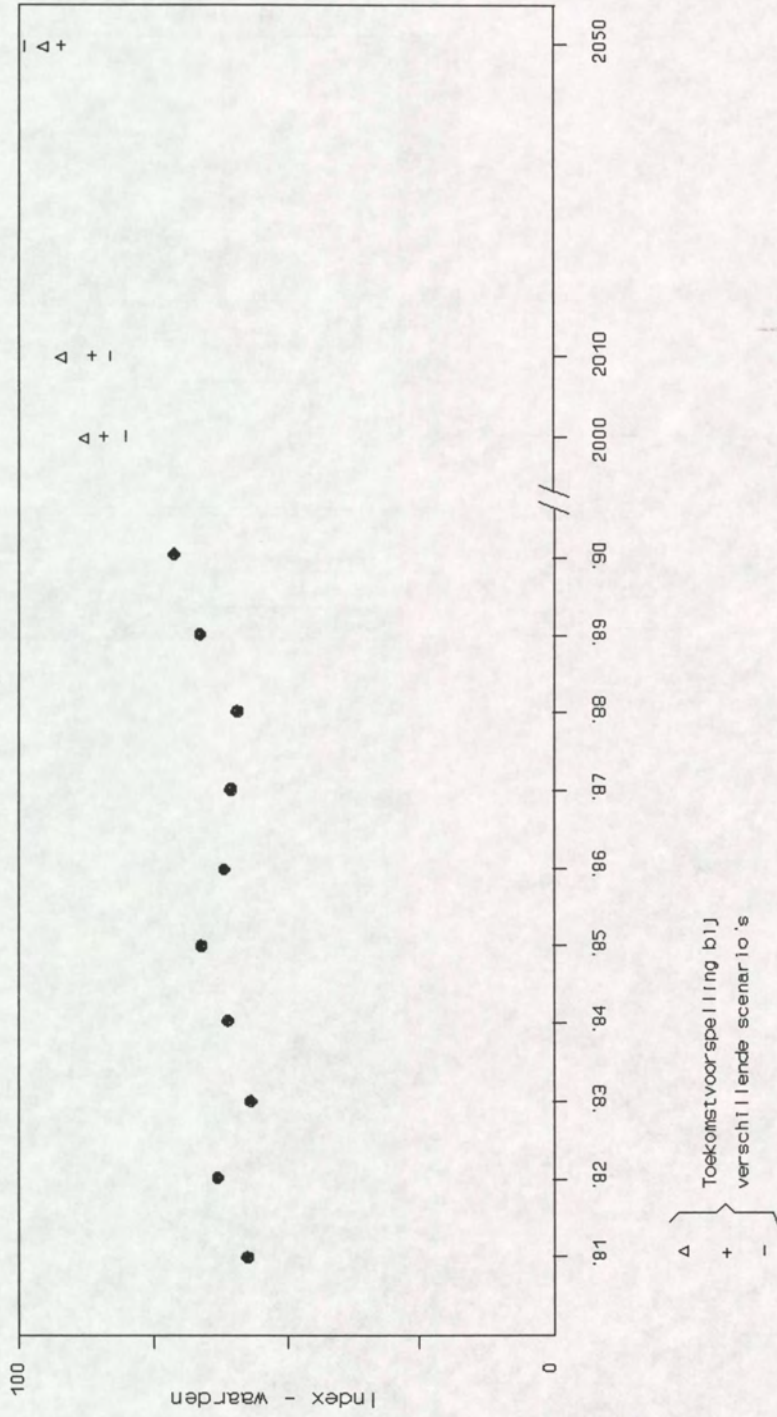
SCORELIJST

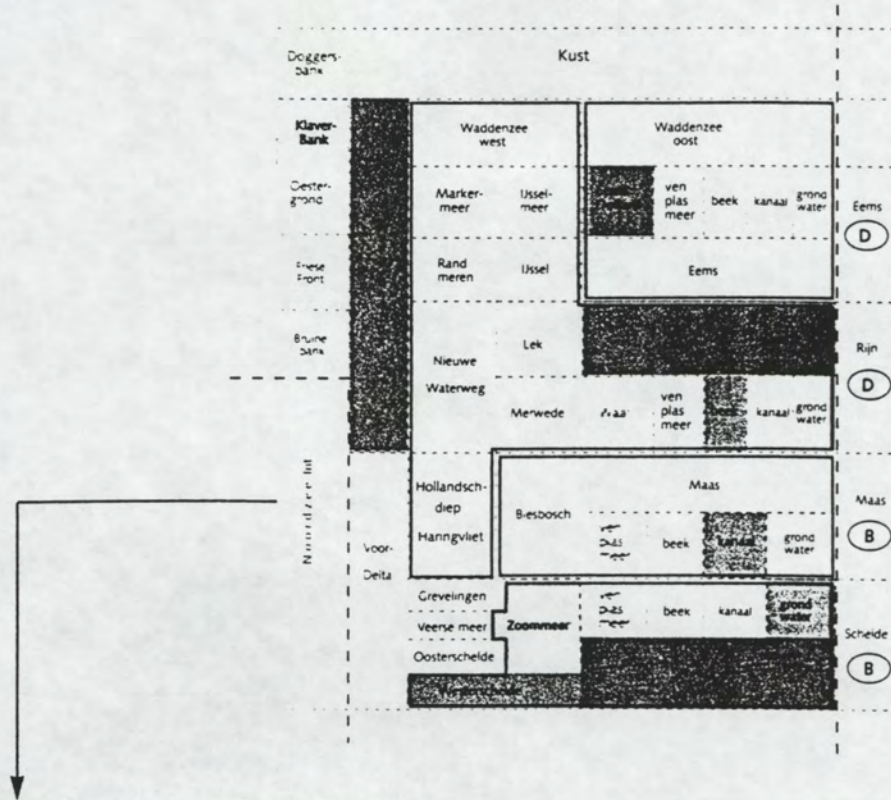
STROOMGEBIED S	Fysica	Chemie	Biologie	TOTAAL SYSTEEM	BELASTING	ECONOMIE	TOTAAL GEBRUIK
Watersysteem 1				 *			
Watersysteem 2				 *			
Watersysteem 3				 *			
Watersysteem 4				 *			
TOTAAL							
meren				*			
sloten				*			
kanalen				*			
beken				*			
grondwater				*			

 : beoordeling van het watersysteem of watertype

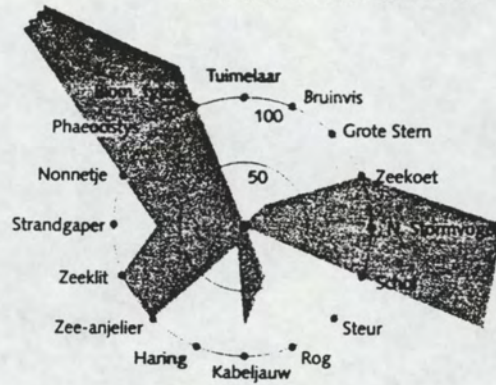
* : kleur in Water-Mondriaan

WATER INDEX

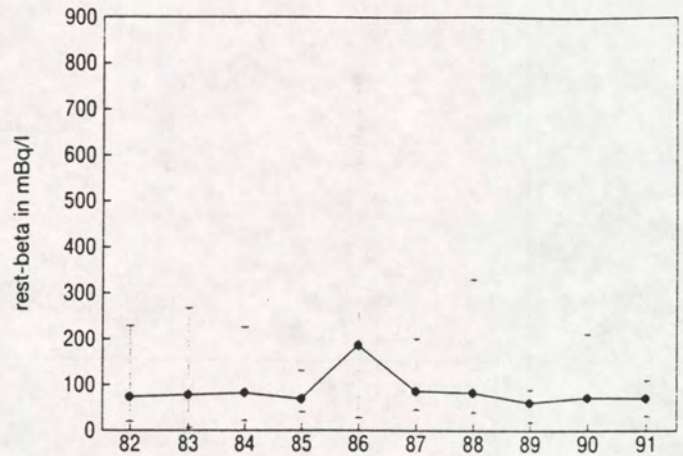

BIOLOGISCHE NOORDZEEAMOEBE

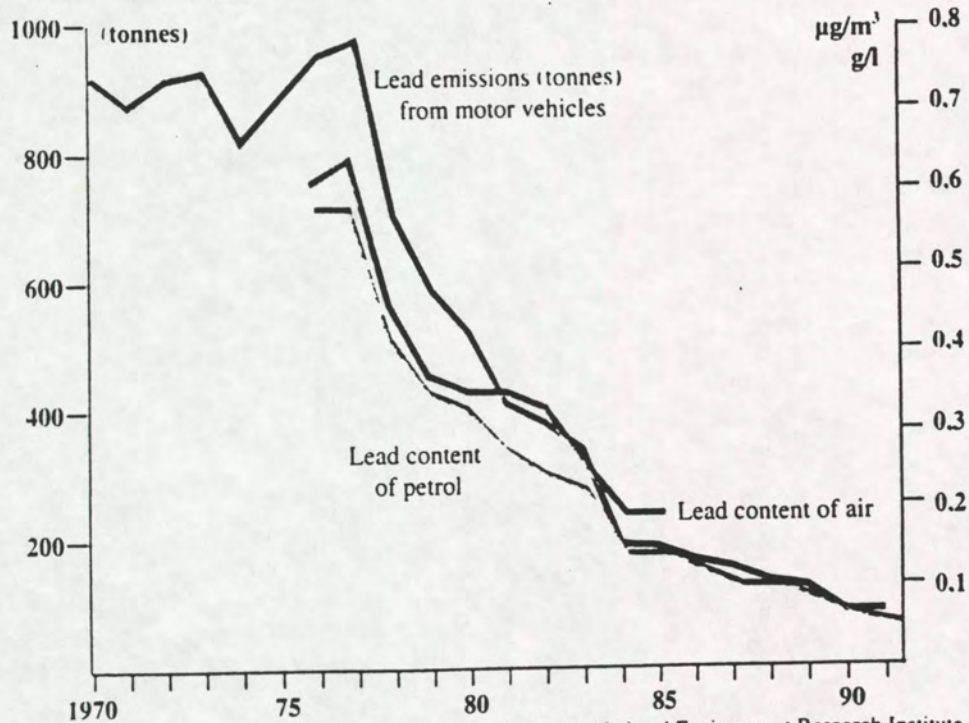
Uit: Jaarboek Monitoring Rijkswateren

Lobith	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91
hoogste	229	267	225	131	2554	200	330	90	210	110
mediaan	73	78	83	68	186	86	82	61	73	71
laagste	20	7	22	41	29	46	40	19	1	33
aantal	26	26	26	24	26	26	26	25	25	26

Uit: Environmental indicators 1992, What Is The State Of The Environment Like ?
Danish Ministry of the Environment

Indicator 4 LEAD CONCENTRATION IN URBAN AIR

Source: Danish National Environment Research Institute

SCORELIJST A

<i>Voor één stroomgebied :</i>	watersysteem 1	watersysteem 2	watersysteem 3	watertype 1	watertype 2	watertype 3	watertype 4	Totaal
Fysische doelvariabelen								
Chemische doelvariabelen								
Biologische doelvariabelen								
Gebruiks doelvariabelen								
Totaal								

 rood

 oranje

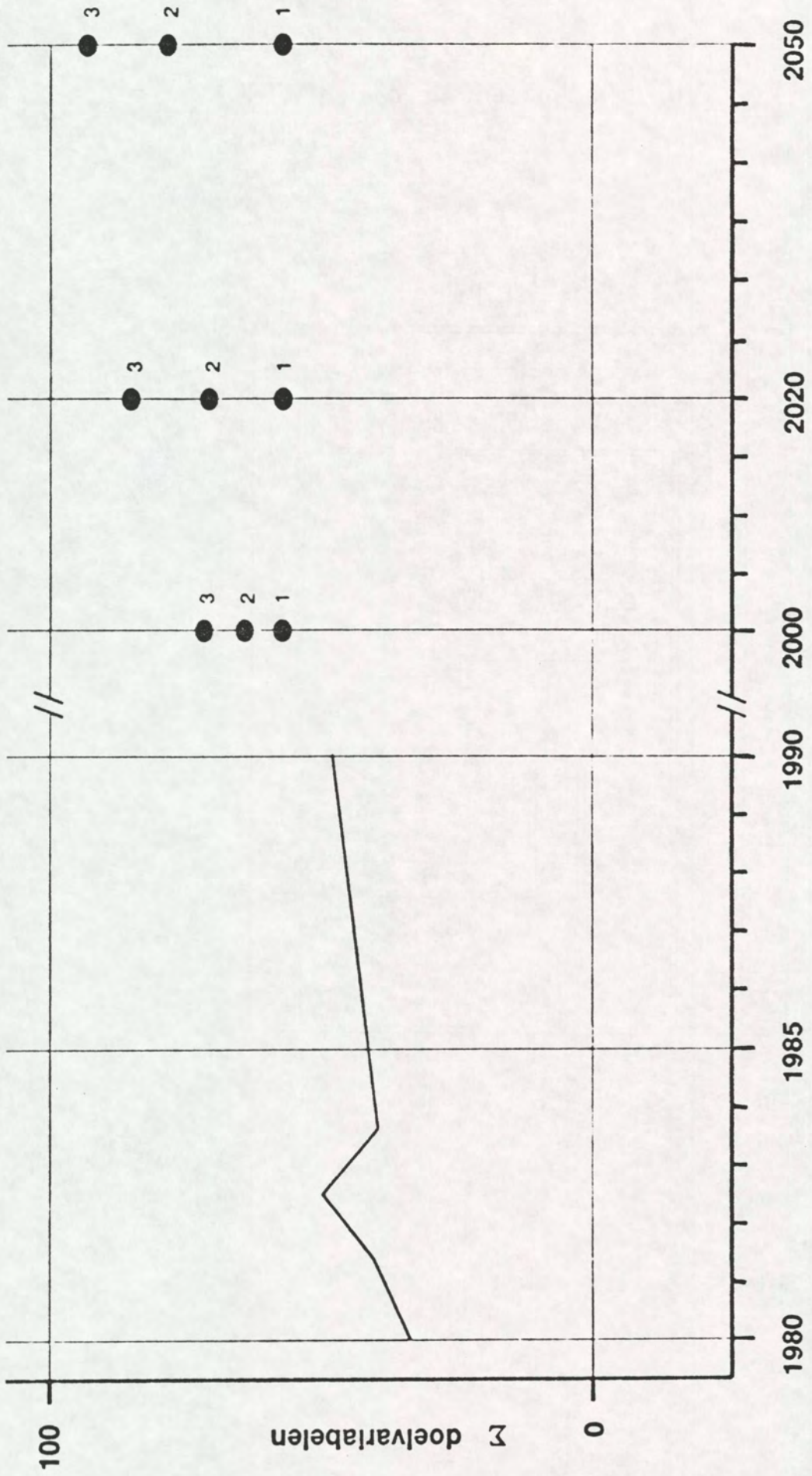
 geel

 blauw

 groen

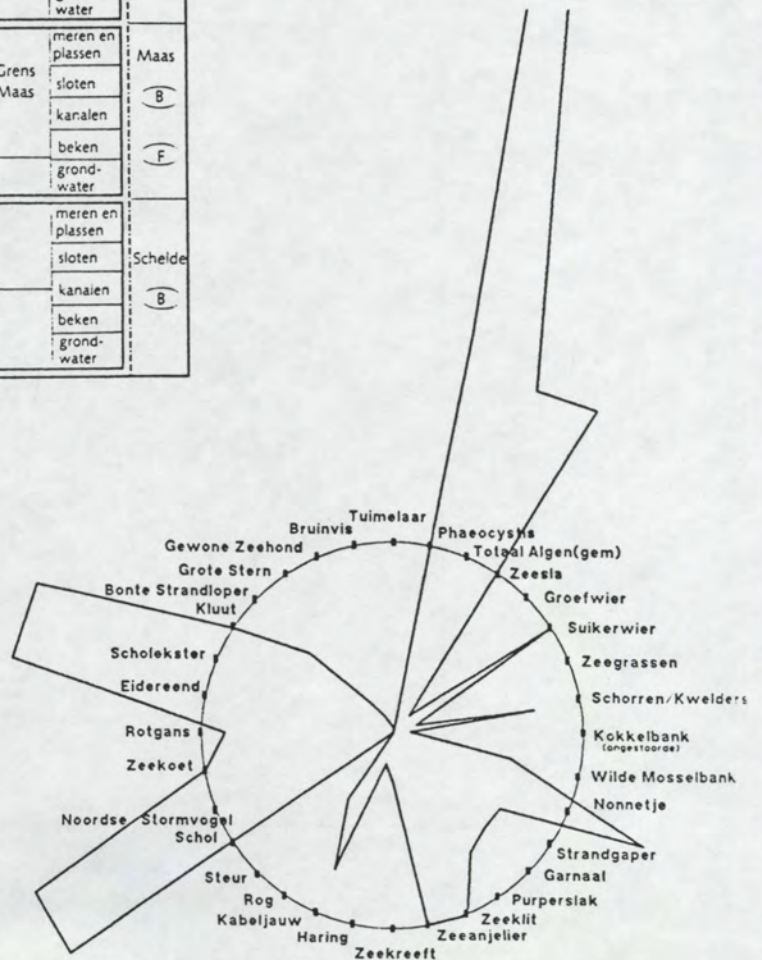
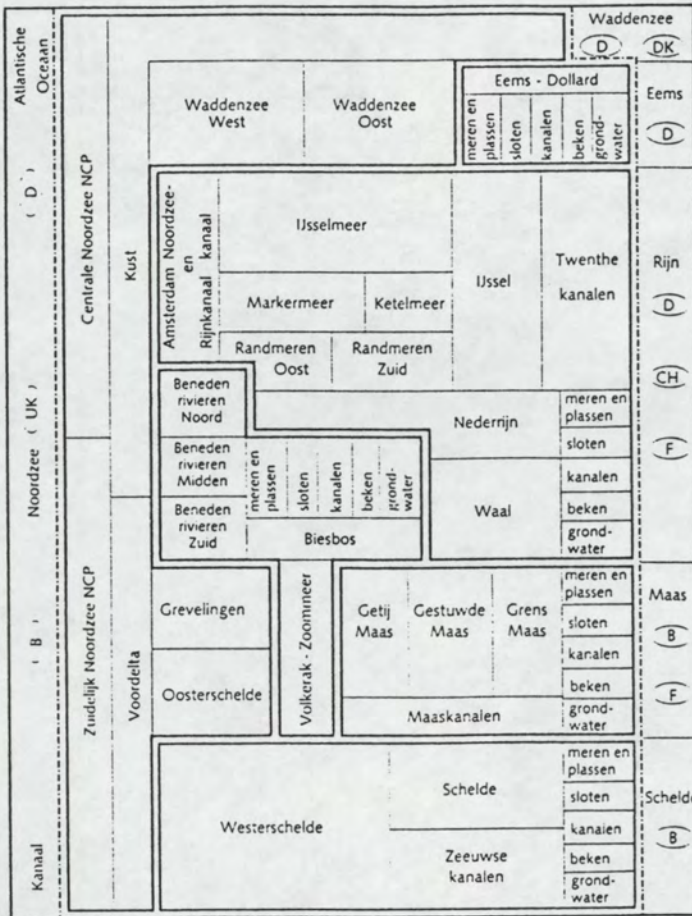
MILIEU
MONDRIAN

MILIEU - INDEX

Bijlage I: presentatievormen WSV

Water Mondriaan

**VERKENNING
PERIODIEKE WATERSYSTEEMRAPPORTAGE**

VERKENNING PERIODIEKE WATERSYSTEEMRAPPORTAGE

RIKZ/AB werkdokument 94.113x
WSV werkdokument M-WSV94.034

P.I. van Zanten RIKZ (in tijdelijk dienstverband)

Voor meer informatie:
J.T van Buuren RIKZ 070-3745184

Februari 1994

INHOUDSOPGAVE

1.	Inleiding	1
2.	Jaarboek Monitoring Rijkswateren	
	Rijkswaterstaat	3
2.1	Inleiding	3
2.2	Inhoud	3
2.3	Vorm	4
2.4	Doelgroep	4
2.5	Organisatie	4
2.6	Randvoorwaarden	5
3.	Landelijke rapportage waterkwaliteit	
	CUWVO	6
3.1	Inleiding	6
3.2	Inhoud	6
3.3	Vorm	7
3.4	Doelgroep	8
3.5	Organisatie	8
3.6	Randvoorwaarden	8
4.	Milieuverkenningen	
	RIVM	9
4.1	Inleiding	9
4.2	Inhoud	9
4.3	Vorm	10
4.4	Doelgroep	10
4.5	Organisatie	11
4.6	Randvoorwaarden	11
5.	Mogelijkheden voor een periodieke watersysteemverkenning	12
5.1	Inleiding	12
5.2	Relatie met Jaarboek en Landelijke rapportage waterkwaliteit	12
5.3	Afstemming met de Milieubalans, de Voortgangsrapportage Water, monitoring en WSV'96	13
5.4	Inhoud	14
5.5	Vorm	14
5.6	Doelgroep	16
5.7	Organisatie	16
5.8	Randvoorwaarden	17
6.	Conclusies en aanbevelingen	18

Bronnen

Begrippenlijst

Bijlage I: presentatievormen WSV

1. Inleiding

Het project Watersysteemverkenningen beoogt inzicht te geven in de toestand en het gebruik van de watersystemen in Nederland in het verleden, het heden en in de toekomst, gegeven het huidige en aanvullende beleid. Primair dienen de Watersysteemverkenningen als technisch-wetenschappelijke basis voor de vierde Nota waterhuishouding. Het project is gericht op de bestuurders en de beheerders betrokken bij het beleid en beheer van landelijke en regionale watersystemen. In 1996 verschijnt het eindrapport van het project Watersysteemverkenningen dat op dit moment de werktitel 'Nota Watersysteemverkenningen' heeft.

In de 'Nota Watersysteemverkenningen' worden de toestand, trends en potentiële ontwikkelingsrichtingen aan de hand van een aantal variabelen beschreven en wordt een analyse van de realisatie van gestelde en te stellen tussen- en einddoelen gegeven, waarbij tevens wordt

ingegaan op de kosteneffectiviteit van mogelijke maatregelen. Deze beschrijving gebeurt aan de hand van doelvariabelen. Dit zijn meet- en toetsbare grootheden die indicatief zijn voor de fysische, chemische en biologische toestand en het gebruik van watersystemen. De toestand in 1994 wordt als uitgangspunt genomen voor de beschrijving van het heden.

Voor de onderbouwing en presentatie van de kwantitatieve informatie uit de Watersysteemverkenningen wordt het WSV-informatiesysteem gebouwd. Een belangrijk kenmerk van het systeem is, dat uiteenlopende informatie met betrekking tot doelvariabelen geaggregeerd wordt tot meer gecompliceerde informatie. Deze informatie kan op verschillende aggregatieniveaus en in diverse presentatievormen weergegeven worden. Afhankelijk van de vraagstelling van de gebruiker zijn selecties te maken van gewenste informatie. De informatie uit het WSV-informatiesysteem is hierdoor te gebruiken voor meer rapportages dan alleen de Nota Watersysteemverkenningen, bv. voor periodieke WSV-rapportages, de voortgangsrapportages van de derde Nota waterhuishouding en jaarlijkse rapportages van de landelijke monitoring (MWTL).

In dit werkdocument wordt verkend wat de mogelijkheden zijn van een periodieke rapportage van de Watersysteemverkenningen. Er zijn al enkele jaarlijkse rapportages over de waterkwaliteit van de Nederlandse wateren, zoals het Jaarboek Monitoring Rijkswateren van Rijkswaterstaat, de Landelijke rapportage waterkwaliteit van de CUWVO. Deze rapportages verschijnen al vele jaren. Elk belicht vanuit een eigen invalshoek deze kwaliteit. Aangezien deze rapportages door de jaren heen veranderd zijn en nog veranderen, is het de vraag of er plaats is voor een aparte periodieke rapportage van de Watersysteemverkenningen. Een periodieke of jaarlijkse Watersysteemverkenningenrapportage zou meerwaarde moeten hebben ten opzichte van deze rapportages.

Om er achter te komen hoe een periodieke of jaarlijkse Watersysteemverkenningen rapportage eruit moet zien, zijn de volgende vragen gesteld:

1. wat moet erin ? *(inhoud)*
2. hoe ziet het eruit ? *(vorm)*
3. voor wie is het bedoeld ? *(doelgroep)*

Voor een antwoord op deze vragen, zijn eerst de in dit verband belangrijkste bestaande jaarlijkse rapportages geanalyseerd en zijn interviews gehouden met bij deze rapportages betrokken personen. Daarnaast is een interview gehouden met de projectleider van de Milieubalans en MVx (Toekomstige Milieuverkenningen) bij het RIVM. De Milieubalans is een jaarlijkse milieuverkenning die in 1995 voor het eerst zal verschijnen.

In de komende hoofdstukken worden het Jaarboek Monitoring Rijkswateren van Rijkswaterstaat en de Landelijke rapportage waterkwaliteit van de CUWVO geïnventariseerd. Tevens wordt ingegaan op de opzet van de bestaande Nationale Milieuverkenningen van het RIVM en op de toekomstige situatie waarin naast de Milieuverkenning jaarlijks een Milieubalans zal verschijnen. Hieraan wordt aandacht besteed vanwege de parallellen die er zijn met de Watersysteemverkenningen en een mogelijke periodieke Watersysteemverkenning. Een andere reden is dat de basisinformatie over het onderdeel water in de Milieuverkenningen door Rijkswaterstaat aan het RIVM aangeleverd wordt en in de toekomst verondersteld mag worden dat het WSV-informatiesysteem een centrale rol kan spelen bij de toelevering van informatie.

Eerst wordt de inhoud van de rapportages en de voorgeschiedenis kort belicht. Daarna volgt een beschrijving van de vorm. Vervolgens wordt de beoogde doelgroep besproken en tot slot wordt kort aandacht besteed aan organisatie en randvoorwaarden.

Na deze inventarisatie worden de mogelijkheden ten aanzien van inhoud, vorm, doelgroep, organisatie en randvoorwaarden van een periodieke Watersysteemverkenning besproken. In het laatste hoofdstuk worden conclusies en aanbevelingen gepresenteerd.

Dit werkdocument moet gezien worden als een momentopname in het denken over een jaarlijkse/periodieke uitgave van de Watersysteemverkenningen. Het werkdocument zal onder de aandacht worden gebracht van betrokkenen bij de lopende discussie over de vernieuwing van de bovengenoemde bestaande jaarlijkse rapportages.

2. Jaarboek Monitoring Rijkswateren Rijkswaterstaat

2.1 Inleiding

Het Jaarboek Monitoring Rijkswateren verschijnt al vele jaren en belicht vanuit een eigen invalshoek de kwaliteit van de Nederlandse wateren door het presenteren van een overzicht van het monitoringprogramma. In de rapportage wordt jaarlijks een landelijk beeld geschetst van de Nederlandse wateren door het presenteren van gegevens over rivieren en het overige zoete en zoute water, voor de belangrijkste meetpunten en parameters. Door de jaren heen is de inhoud veranderd. Om een periodieke rapportage Watersysteemverkenningen naast een Jaarboek te kunnen rechtvaardigen, is het noodzakelijk de volgende vragen te beantwoorden:

- hoe ziet de inhoud eruit ?
- in welke vorm wordt de informatie gepresenteerd ?
- welke doelgroep wordt bediend ?
- hoe krijgt de rapportage organisatorisch gestalte ?
- welke randvoorwaarden gelden ?

2.2 Inhoud

Het Jaarboek Monitoring Rijkswateren, hierna Jaarboek genoemd, is een rapportage van de resultaten van de metingen van RIKZ en RIZA. De gegevens in het Jaarboek worden verzameld voor het beleid: voorbereiding van maatregelen en toetsing van de effecten. De resultaten van de monitoring die gepresenteerd worden, zijn geselecteerd op belang van het meetpunt en belang van de parameter (stof). Deze selectie is op praktische en inhoudelijke gronden gemaakt. Er worden, met andere woorden, meer stoffen (300) en meer lokaties gemeten. Het accent wordt gelegd op de stoffen waar iets aan te zien is. De lokaties die getoond worden zijn hoofdlokaties. De getoonde resultaten zijn overigens de afgeleide waarden, niet de oorspronkelijke meetwaarden.

Deze rapportage bestaat al sinds 1854, de titel Jaarboek is in 1946 voor het eerst gebruikt. Gezien het grote aantal jaren dat het Jaarboek verschijnt, is het niet verwonderlijk dat de inhoud in de loop der jaren gewijzigd is. In het begin was het Jaarboek uitsluitend een weergave van de ingewonnen waterstanden. Langzamerhand zijn ook fysische kenmerken opgenomen zoals windgegevens, debieten, watertemperaturen en golfgegevens. In 1987 heeft een ommezwaai plaats gevonden doordat ook aandacht werd geschonken aan chemische kenmerken in de compartimenten water, zwevende stof, sediment en biota. Het Jaarboek van 1991 is uitgebreid met biologische kenmerken zoals aantallen algensoorten, aantal en biomassa van bodemdieren en tellingen van enkele belangrijke soorten vogels en zeezoogdieren. Naast een verandering van inhoud is ook een verandering in functie van het Jaarboek opgetreden. Er is steeds meer aandacht voor de kwaliteit van het water. Daarbij wordt niet alleen de toestand van de Rijkswateren vastgelegd maar er wordt tevens nagestreefd, inzicht te geven in trendmatige veranderingen. Daarnaast worden ook bijzondere gebeurtenissen (calamiteiten, stormvloed, ijs, en hoog- en laagwater op de grote rivieren en uitgevoerde werken) beschreven.

In de toekomst zal het Jaarboek naar verwachting veranderen op de manier zoals dat voorheen ook is gebeurd, wanneer andere of nieuwe beleidsgebieden naar voren komen. Op dit moment wordt het opnemen van kustmetingen en riviervrachten overwogen.

2.3 Vorm

Het Jaarboek presenteert de resultaten van de monitoring in de vorm van tabellen en grafieken. De rapportage bevat weinig tekst met uitzondering van het deel (voorbericht) waarin een overzicht wordt gegeven van bijzondere gebeurtenissen (calamiteiten, uitgevoerde werken, stormvloed).

De rapportage is ingedeeld in de drie delen: fysische, chemische en biologische kenmerken van de gemeten punten, per deel worden verschillende kenmerken behandeld. Deze indeling is door de weergave in een aantal verschillende kleuren eenvoudig te herkennen. Elk kenmerk wordt voorafgegaan door een overzichtskaart met de meetpunten en een korte toelichting bij de gepresenteerde informatie. In die toelichting gaat men in op de manier waarop gegevens gemeten en gepresenteerd worden.

Van de fysische kenmerken wordt een nauwkeurige beschrijving gegeven van de afvoeren, waterstanden en golven; ter interpretatie worden de jaarwaarden met normaalwaarden vergeleken. Bij de chemische en biologische kenmerken wordt zowel de situatie in 1 jaar als het verloop gedurende de laatste 10 jaar gepresenteerd (trendlijn). De situatie wordt waar mogelijk beoordeeld via een toetsing aan de normwaarden uit de derde Nota waterhuishouding (AMK2000), maar toetsing heeft in het Jaarboek geen prominente plaats.

Het niveau waarop de informatie gepresenteerd wordt, is landelijk. Het Jaarboek wordt met name als naslagwerk gebruikt, detailinformatie dient apart te worden opgevraagd.

2.4 Doelgroep

Het Jaarboek richt zich tot een tweeledige doelgroep: de leek en de specialist. Voorbeelden van instanties die het Jaarboek toegestuurd krijgen, zijn: regionale directies, specialistische diensten, collega-instituten in het buitenland, particuliere instituten en bibliotheken van specialistische scholen.

Door het presenteren van de monitoringgegevens laat Rijkswaterstaat zien waarmee men bezig is. De keuze voor een globale presentatie (presentatie van de belangrijkste meetpunten en parameters) heeft echter gevolgen voor de doelgroep die bereikt wordt. De vertaalslag van gegevens moet door de lezer zelf gemaakt worden. Een vraag als: is de verdroging toe- of afgenomen, wordt niet direct beantwoord.

Bij het Jaarboek wordt gewaarschuwd, dat interpretatie en gebruik zonder materiedeskundigheid voor eigen verantwoording is. Deze waarschuwing ontkracht het feit dat leken en beleidsmakers op hoog niveau doelgroep voor het Jaarboek zijn.

2.5 Organisatie

Het Jaarboek heeft als doel gesteld om resultaten van de monitoring zo snel mogelijk na afloop van het meetjaar te publiceren, het liefst het jaar daarop volgend. In de toekomst zal dit doel eenvoudiger te realiseren zijn wanneer alle basis- en afgeleide gegevens geautomatiseerd en uniform via DONAR en bijbehorende applicaties verstrekt worden.

2.6 Randvoorwaarden

Er zijn geen specifieke randvoorwaarden opgesteld waaraan het Jaarboek moet voldoen, maar er zijn wel een aantal punten te noemen waar men bij het samenstellen rekening mee houdt. Er wordt eenduidigheid nagestreefd van gegevens die ook elders gepresenteerd worden. Hierdoor ontstaat een sterke overeenkomst van punten en parameters.

De gepresenteerde parameters moeten ook voldoen aan de gemaakte afspraken. Zo is er in het kader van afspraken in internationaal verband (Internationale Rijncommissie) een plicht tot het meten en weergeven van een aantal parameters.

3. Landelijke rapportage waterkwaliteit CUWVO

3.1 Inleiding

De CUWVO beschrijft sinds 1985 jaarlijks in de Landelijke rapportage waterkwaliteit voor een aantal lokaties de waterkwaliteit in zowel rijks- als regionale wateren. Er wordt een landelijk beeld van de toestand van de waterkwaliteit gegeven, ook worden regionale afwijkingen geschetst. Op dit moment worden de functie en inhoud van deze rapportage herzien. Het is de vraag of er plaats is voor een aparte periodieke rapportage van de Watersysteemverkenningen, nu de Landelijke rapportage waterkwaliteit van de CUWVO verandert. Een verkenning van de inhoud, vorm, doelgroep, organisatie en randvoorwaarden kan antwoord op deze vraag geven.

3.2 Inhoud

De Landelijke rapportage waterkwaliteit geeft een globaal beeld van de fysisch-chemische kwaliteit van het Nederlandse oppervlaktewater en beschrijft tevens regionale afwijkingen, om:

- effecten van het gevoerde beleid op landelijke schaal te kunnen volgen; en
- de waterkwaliteit in verschillende gebieden onderling te kunnen vergelijken.

Met ingang van 1992 ????? wordt ook de ecologische toestand beschreven, terwijl voor de toekomst een verdergaande uitbreiding is beoogd.

Bij de beschrijving van de waterkwaliteit van het oppervlaktewater wordt gebruik gemaakt van gegevens die door de waterkwaliteitsbeheerders zijn aangeleverd. Door hen wordt geselecteerd welke lokaties beschreven worden. De beschrijving is een benaderingswijze van afzonderlijke (geografische) watersystemen, niet een alles omvattende rapportage.

In de rapportage wordt aandacht besteed aan ontwikkelingen die zich hebben voorgedaan ten opzichte van voorgaande jaren. Daarnaast wordt ingegaan op knelpunten en te verwachten ontwikkelingen en (effecten van) voorgenomen maatregelen. Het gaat met name om constatering, de oorzaak of mogelijke oplossing blijft in het algemeen buiten beeld.

Het landelijk overzicht van de waterkwaliteit wordt toegelicht met een aantal kleurkaarten. De huidige, en vermoedelijk ook toekomstige, onderwerpen zijn:

- zuurstofgehalte
- eutrofiëring
- verontreiniging met zware metalen
- verontreiniging met organische microverontreinigingen

Voor meer gedetailleerde informatie over de waterkwaliteit in afzonderlijke oppervlaktewateren, de interpretatie hiervan en informatie over bijvoorbeeld de resultaten van biologische waterkwaliteitsbeoordeling wordt verwezen naar de waterkwaliteits(beheers)plannen en de jaarlijkse waterkwaliteitsrapportages van de beheerders zelf. De rapportages van waterbeheerders zijn meer gericht op detailniveau.

In 1984 is besloten tot het opstellen van de Landelijke rapportage waterkwaliteit, om voor de ontwikkeling van het landelijke waterkwaliteitsbeleid een periodiek overzicht te geven van de waterkwaliteit in de belangrijkste oppervlaktewateren in Nederland. Beoogd werd een representatief beeld te schetsen van de kwaliteit van de belangrijkste oppervlaktewateren van het land. In de loop der jaren hebben zich in de rapportage een aantal kleine veranderingen voorgedaan. Zo is in de rapportage over 1986 kort aandacht besteed aan het kernreactorongeluk in Tsjernobyl en de brand in Sandoz. Deze gebeurtenissen hadden tijdelijk invloed op de kwali-

teit van grote delen van het oppervlaktewater in Nederland.

Verder is vanaf de Landelijke rapportage waterkwaliteit van 1986 ook aandacht besteed aan het voorkomen van knelpunten ten aanzien van de waterkwaliteit, die zich op een andere wijze voordoen dan door overschrijding van de normen van de basiskwaliteit, bijvoorbeeld de waterbodempromblematiek en het overschrijden van de consumptietolerantie in vis.

In de rapportage over 1990 zijn de ontwikkelingen van de afgelopen 5 jaar beschreven en is voor het eerst aandacht besteed aan andere compartimenten dan water. Een jaar later is dit verder uitgewerkt met als gevolg dat per gebied een overzicht gegeven wordt van:

- water,
- zwevende stof en
- waterbodern.

Bij het volgen en beoordelen van de ecologische toestand van het ecosysteem in water wordt naar deze drie compartimenten gekeken en getracht op landelijk niveau een globaal beeld te geven van de verontreinigingsgraad van watersystemen. Een uitgebreide rapportage van de waterbodern verschijnt overigens in een afzonderlijke jaarlijkse CUWVO-rapportage, De waterbodern van Nederland.

In de afgelopen jaren zijn er een aantal ontwikkelingen in het waterbeheer opgetreden die het volgens de CUWVO noodzakelijk maken om de functie en inhoud van de Landelijke rapportage waterkwaliteit te herzien. De CUWVO hoopt door het veranderen van de inhoud van de rapportage een completer, meer integraal beeld te geven van de waterkwaliteit. In ieder geval zal een uitbreiding naar ecologische beoordeling en toetsing aan normen voor drinkwater, karperachtigen plaats vinden. Het is de bedoeling dat trends in de toestand van fysische, chemische en biologische aspecten van (grond-) water, waterbodern en oever integraal worden beschreven. Per hoofdstuk zal één aspect gepresenteerd worden en in een apart hoofdstuk zullen de aspecten geïntegreerd worden. Regionale verschillen blijven zichtbaar door resultaten in bijlagen samen te vatten. De rapportage zal uitgebreid worden met M-lijst en I-lijst stoffen, functiegericht onderzoek, waterbodern, biologie en fysisch milieu. Deze aspecten worden per lokatie toegevoegd, daarnaast worden landelijke overzichten gegeven en vindt een beschrijving in tabelvorm plaats.

Het is niet haalbaar om deze herziening in één jaar plaats te laten vinden. Daarom is gekozen de Landelijke rapportage waterkwaliteit gefaseerd en gestructureerd uit te bouwen. Opgemerkt moet worden dat de uiteindelijke invulling in samenspraak met de beheerders vorm zal krijgen. Het is echter wel duidelijk dat in de toekomst niet alleen de "klassieke waterkwaliteit" wordt beschreven en dat niet alle geografische watersystemen beschreven zullen worden.

3.3 Vorm

De huidige CUWVO-rapportage (t/m 1991) geeft een landelijk beeld en regionale afwijkingen per gebied gegroepeerd. Regionale wateren zijn opgesplitst per provincie en de rijkswateren zijn in stroomgebieden ingedeeld. De rapportage bevat voor het grootste gedeelte korte beschrijvende teksten plus een aantal toelichtende tabellen, staafdiagrammen, een enkele trendlijn en als bijlage enkele kleurenkaarten. Omdat veel gegevens in geschreven vorm staan, wordt de rapportage minder overzichtelijk. Er is in verhouding tot een presentatie in tabelvorm meer tijd nodig om de benodigde gegevens op te zoeken.

In de toekomst zal het uiterlijk van de Landelijke rapportage waterkwaliteit meer overeenkomen met de presentatievormen die binnen het project Watersysteemverkenningen

genoemd worden. Er wordt gedacht over een grafische presentatie in de vorm van figuren (grafieken, staafdiagrammen), tabellen en kaarten.

3.4 Doelgroep

Het is de bedoeling dat met deze rapportage wordt voldaan aan de informatiebehoefte die op landelijk niveau voor rijks- en regionale wateren bij beleidsmakers bestaat. Dit doet men door het presenteren van veelvuldig aan beheerders gevraagde gegevens. Ondanks het feit dat de vragen van meerdere instanties komen, is de rapportage primair gericht op bestuurders en beheerders.

3.5 Organisatie

Voor het opstellen van de Landelijke rapportage waterkwaliteit wordt uitgegaan van reeds bij de beheerder beschikbare informatie. De werkwijze is één maal per jaar een enquête uit te voeren, waarbij gegevens worden opgevraagd die in meerdere kaders gebruikt kunnen worden. Hiermee probeert men te voorkomen dat een beheerder meerdere malen met dezelfde vragen geconfronteerd wordt. Zo wordt gepoogd inventarisaties van de waterbeheerders op elkaar af te stemmen. Deze enquête is overigens vanaf de rapportage van 1989 geautomatiseerd uitgevoerd.

In 1990 is de rapportage eerder verschenen om beter te voldoen aan één van de doelstellingen van de rapportage, te weten: de effecten van het gevoerde beleid te volgen.

3.6 Randvoorwaarden

Er zijn geen specifieke randvoorwaarden ten aanzien van de Landelijke rapportage waterkwaliteit gevonden. Vast staat dat voor de wijze van rapporteren, aangesloten wordt bij de richtlijnen van de CUWVO.

4. Milieuverkenning RIVM

4.1 Inleiding

Ter ondersteuning van de ontwikkeling van het nationale milieubeleid brengt het RIVM in opdracht van de regering sinds 1988 om de vier jaar Milieuverkenningen uit. In 1993 is besloten om naast de vierjaarlijkse Milieuverkenning een jaarlijkse Milieubalans uit te brengen. Teneinde een indruk te krijgen van de opzet en inhoud van de eerstkomende Milieubalans in 1995, wordt navolgend ingegaan op de reeds verschenen Milieuverkenningen en de specifieke positie die de Milieubalans in de toekomst zal gaan innemen. De basisinformatie voor het compartiment water bij de Milieuverkenningen wordt aangeleverd door Rijkswaterstaat. In de toekomst zal het WSV-informatiesysteem daar een rol bij kunnen spelen.

4.2 Inhoud

De Milieuverkenning van het RIVM geeft op hoofdlijnen een globaal beeld van de milieuaspecten in alle compartimenten (lucht, water, bodem) en hun onderlinge samenhang. Naast een actualisatie van de doorwerking van het geformuleerde beleid op lange termijn worden alternatieve maatregelenopties (scenario's) en de te verwachten effecten gepresenteerd. De Milieuverkenning is verkennend en oplossingsgericht en vormt een onafhankelijke, objectieve en feitelijke basis voor beleidsplannen. Het is sterk gericht op het ondersteunen van de ontwikkeling van het nationale milieubeleid, met name het Nationale Milieubeleidsplan, door middel van het verschaffen van feiten en wetenschappelijke inzichten. Het Nationaal Milieu-beleidsplan (NMP) is met andere woorden de beleidsontwikkeling die volgt in reactie op de berekeningen uit de Milieuverkenning.

Tot nu toe zijn drie Milieuverkenningen verschenen. De eerste Milieuverkenning was het rapport *Zorgen voor Morgen*, hierin werd voor het eerst de toestand van het milieu integraal beschreven.

De tweede Milieuverkenning verscheen drie jaar later. Deze verkenning was completer, dikker en zwaarder onderbouwd. De toestand van het milieu werd hierin beschreven en milieutekorten werden aangegeven. Deze verkenning was gericht op het bewerkstelligen van wetenschappelijke consensus.

Onlangs is de derde Milieuverkenning uitgekomen. Aanvankelijk was het de bedoeling dat deze verkenning een oplossing voor problemen uit de tweede verkenning zou geven. Uiteindelijk is, mede omdat in het NMP2 (het vervolg op NMP+) voortzetting van het huidige beleid komt, de derde Milieuverkenning een update geworden van de vorige. In feite is een gedeelte uit de tweede Milieuverkenning gelicht (de milieudruk/milieu-effecten) en geactualiseerd. Deze Milieuverkenning is minder omvangrijk in vergelijking tot de vorige twee. De verkenning is meer evaluerend dan beleidsondersteunend en lijkt op wat in de toekomst in een Milieubalans moet komen te staan. Er is met deze verkenning niet alleen een wetenschappelijke consensus nagestreefd, maar ook een beleidsmatige (overeenstemming met departementen).

In de toekomst zal, naast de Milieuverkenning die in principe vierjaarlijks verschijnt, jaarlijks een Milieubalans worden uitgebracht. Deze zal een sterk evaluerend karakter hebben. In stappen zal het lange termijn beleid worden aangegeven en worden gekeken naar hetgeen gerealiseerd is. Er zal bekeken worden of daadwerkelijk gebeurt wat men voorgenomen heeft. Daarnaast zal de Milieubalans een discussie bevatten over maatregelen, gegeven het doel. Er zal met andere woorden informatie verschaft worden over het slagen van het beleid van het afgelopen jaar en er zullen aanvullende maatregelen voor de begroting op Prinsjesdag gegeven worden. Bij de Milieubalans zal het accent liggen op snel veranderende parameters en zal aandacht besteed worden aan actuele gebeurtenissen.

De Milieubalans zal globaal de volgende indeling kennen:

1. korte keten hoofdstuk
2. snelle kwaliteitsveranderaars
3. actualiteiten (rampen, media, sterk veranderende inzichten)

4.3 Vorm

De Milieuverkenning bevat veel tekst, ondersteund met tabellen en grafieken. Een belangrijk verschil met de hiervoor beschreven rapporten is de beschrijving in de vorm van de thema's:

- veranderingen in de mondiale biosfeer
- verzuring
- vermesting
- verspreiding
- verwijdering
- verstoring
- verdroging
- verspilling

Ten behoeve van de leesbaarheid worden de resultaten zoveel mogelijk grafisch weergegeven. De achterliggende cijfers zijn opgenomen in een aantal bijlagen. De Milieubalans zal in vergelijking tot de Milieuverkenning minder omvangrijk worden.

4.4 Doelgroep

De Milieuverkenning is sterk gericht op beleidsonderbouwing. Het doel dat RIVM nastreeft is het kabinet van informatie voorzien, zodat indien nodig aanvullende maatregelen genomen kunnen worden. Hiervoor is informatie nodig ten aanzien van doelen en is het noodzakelijk dat lange termijn oplossingsrichtingen worden aangegeven.

De doelgroep die men voor ogen heeft bestaat uit twee groepen: kabinet en beleidsvoorbereiders. Er wordt uitgegaan van het feit dat ministers behoefte hebben aan globale informatie, bijvoorbeeld iets willen weten ten aanzien van de mate van verzuring en dat beleidsvoorbereiders meer specifieke informatie wensen hebben, zoals gegevens over de stoffen die de verzuring veroorzaken (NO_x, SO₂).

Burgers en sectoren die besproken worden vormen een nevendoelgroep.

4.5 Organisatie

De Milieuverkenning verschijnt in een cyclus van 4 jaar. Aanvankelijk was het de bedoeling dat er elke 2 jaar een rapport zou verschijnen. Het eerste rapport zou dan evaluerend, het tweede oplossingsgericht c.q. verkennend moeten zijn. Door het uitbrengen van de Milieubalans (in 1995) zal meer op een dergelijke wijze gewerkt worden. De Milieuverkenning zal vanwege de nauwe relatie met het Nationaal Milieubeleidsplan ook qua verschijningsdatum zoveel mogelijk aansluiten op het NMP, dit is een les die bij het RIVM is getrokken na het uitbrengen van de tweede Milieuverkenning. Deze verscheen terwijl er op korte termijn nog geen vervolg op het Nationaal Milieubeleidsplan gepland stond en viel als gevolg daarvan in een politiek gat.

In 1995 zal de eerste Milieubalans uitkomen, dit betekent dat rond september 1994 een begin zal worden gemaakt met de voorbereiding. Het is verder de bedoeling dat in april 1995 de tussenrapportage wordt uitgebracht (zoals bij het Centraal Plan Bureau), in juli de keuze wordt doorgerekend en tot slot met Prinsjesdag de daadwerkelijke verschijning van de Milieubalans plaatsvindt.

Vanaf 1995 zal een structurering plaatsvinden van de Milieuverkenning. Hiermee hoopt men de vorm en inhoud van de Milieuverkenning en de Milieubalans verder te verbeteren. Onderzocht zal worden hoe de Milieubalans en de Milieuverkenning er in de toekomst uit gaan zien en wat op het gebied van onderzoek en meting zal moeten veranderen. Een belangrijk element van die verbetering is de standaardisatie van meetnetten en meetmodellen. De kwantitatieve informatie en de teksten zullen zoveel mogelijk gestandaardiseerd worden aangeleverd, zodat het verschaffen van actuele informatie op een snelle manier kan geschieden.

In zowel de Milieubalans als de Milieuverkenning wordt informatie ten aanzien van de waterkwaliteit gegeven, in de vorm van een resumé. Dit levert een zeer generalistisch beeld van het water op. Door het RIVM wordt met name de waterkwaliteit beschreven, niet de waterhuishouding. De gegevens hiervoor zijn afkomstig van Rijkswaterstaat en worden door RIZA en RIKZ aangeleverd. In de Watersysteemverkenning zal een verdere detaillering plaatsvinden.

4.6 Randvoorwaarden

Met het uitbrengen van de Milieuverkenning en de Milieubalans beoogt het RIVM beleidsontwikkeling. Dit vereist een terugkoppeling van de milieukwaliteit en resulterende effecten naar de beleidsmakers en de doelgroepen van het Nationaal Milieubeleidsplan. Voor het bewerkstelligen van een goede terugkoppeling moet volgens het RIVM aan een groot aantal voorwaarden worden voldaan. De belangrijkste zijn:

- verschaffen van een periodiek en zo actueel mogelijk beeld van de toestand en de ontwikkeling van het milieu uitgedrukt in een aantal vaste variabelen (graadmeters), zoals bij cijfers van het Centraal Planbureau;
- op doelgroep toegespitste vorm; en
- informatie moet beleidsmatig betekenisvol zijn weergegeven, ofwel informatie moet op maat geleverd.

Ten aanzien van het laatste punt dient opgemerkt te worden dat een belangrijk streven is om de verkenningen zo beknopt mogelijk te houden, 50 tot 100 pagina's met samenvattende tabellen. Een ander belangrijk punt is dat het niveau waarop de informatie gepresenteerd wordt, representatief is en het probleem dekt.

5. Mogelijkheden voor een periodieke watersysteemverkenning

5.1 Inleiding

In de Watersysteemverkenningen wordt een integrale kwantitatieve beschrijving van de Nederlandse watersystemen nagestreefd. Aan de hand van doelvariabelen zal een integraal beeld geschetst worden van de chemische, fysische en biologische toestand, trends en belasting van de watersystemen. Daarnaast zal een toetsing plaatsvinden van gegevens aan beleid.

Als hulpmiddel voor het vervaardigen van de Watersysteemverkenningen, is het WSV-informatiesysteem ontwikkeld. Dit systeem is in staat om gegevens te selecteren, aan kwantitatieve doelstellingen te toetsen, en te presenteren in meerdere presentatievormen. Het resultaat kan men aggregeren om op verschillende niveaus informatie te leveren over de waterkwaliteit, de belasting en andere gebruiksaspecten.

In dit hoofdstuk zal worden aangegeven wat de mogelijkheden zijn voor een periodieke rapportage op basis van het WSV-informatiesysteem. Deze mogelijkheden hangen samen met het ontbreken van informatie of het niet voldoen aan de behoefte aan informatie bij een bepaalde doelgroep. De inventarisatie van rapporten die aan dit hoofdstuk vooraf ging, lijkt te wijzen op het bestaan van een leemte. Bij het uitbrengen van een periodieke rapportage moet voornamelijk rekening gehouden worden met al bestaande rapportages op het gebied van water. Eerst wordt ingegaan op de ruimte die het Jaarboek en de Landelijke rapportage waterkwaliteit laten voor zo'n periodieke rapportage van WSV. Vervolgens wordt de mogelijke afstemming met andere jaarlijkse activiteiten en rapportages beschreven en de relatie met WSV'96. Daarna volgt, analoog aan de voorgaande hoofdstukken, een uiteenzetting van de mogelijkheden qua inhoud, vorm, doelgroep, organisatie en randvoorwaarden.

5.2 Relatie met Jaarboek en Landelijke rapportage waterkwaliteit

Het WSV-informatiesysteem is specifiek bedoeld om beleidsrelevante zaken te behandelen en te toetsen; een periodieke rapportage gebaseerd op dit systeem zal beleidsrelevantie voorop stellen. Deze nadruk op beleidsrelevantie brengt met zich mee dat er op een herkenbare manier informatie gegeven dient te worden ten aanzien van geïmplementeerde maatregelen. Aangezien in het WSV-informatiesysteem een grote nadruk wordt gelegd op toetsing en dit aspect belangrijk is voor het bijstellen van beleid, zal hiervoor in een periodieke rapportage meer aandacht zijn dan bij het Jaarboek en de Landelijke rapportage waterkwaliteit het geval is. Toetsing zal een prominentere plaats moeten krijgen dan bij het Jaarboek en de Landelijke rapportage waterkwaliteit, omdat hierdoor inzicht ontstaat in voor beleidsmakers zeer relevante zaken, te weten:

- hoe ver is men met het uitvoeren van specifieke beleidsthema's;
- wat zijn de effecten van de genomen maatregelen.

In een periodieke rapportage van de Watersysteemverkenningen zal niet alleen een toetsing aan AMK2000 zoals bij het Jaarboek plaatsvinden, maar ook zal er getoetst worden aan mogelijke doelwaarden die in het WSV-informatiesysteem opgenomen zijn op de maatlatten. Indien toetsing aan doelwaarden niet voldoende informatie oplevert (wanneer een verandering heel langzaam te zien is), kunnen historische of trendmatige veranderingen meegenomen worden. Door het toevoegen van deze extra informatie is het mogelijk nuances aan te brengen en verschillen zichtbaar te maken.

Zowel het Jaarboek als de Landelijke rapportage waterkwaliteit besteden geen aandacht aan prognoses. In de periodieke WSV-rapportage kunnen de effecten op de doelvariabelen van door de sectoren geïmplementeerde maatregelen op de maatlatten worden opgenomen. Een beknopte toelichting is voldoende om het gepresenteerde te verhelderen. Uiteraard dient dit selectief te gebeuren; behalve te bewerkelijk zijn jaarlijkse prognoses niet zinnig.

Conclusie is dat het Jaarboek en de Landelijke rapportage waterkwaliteit ruimte geven voor een periodieke rapportage van de Watersysteemverkenningen. Deze ruimte is gelegen in het feit dat jaarlijkse informatie ten aanzien van de waterkwaliteit tot nu toe niet direct antwoord geeft op beleidsrelevante vragen. Ook al zijn de bestaande rapportages op beleid gericht, beide vragen een vertaalslag.

5.3 Afstemming met de Milieubalans, de Voortgangsrapportage Water, monitoring en WSV'96

In navolging van wat andere organisaties al doen (bijvoorbeeld het CPB met de Macro-Economische Verkenningen) of gaan doen (het RIVM met de Milieubalans), ligt het voor de hand om naast de voorgenomen Watersysteemverkenningen een periodieke of jaarlijkse rapportage uit te brengen. Een argument voor het uitbrengen van een periodieke of jaarlijkse rapportage naast de Landelijke Watersysteemverkenningen die aan de beleidscyclus van het waterbeleid gekoppeld zijn, is het feit dat zowel de politiek als de waterbeheerders sneller willen beschikken over informatie die de effecten van het beleid op de watersystemen in beeld brengt. Gelet op het jaarlijks uitbrengen van de Milieubalans en gezien het feit dat gegevens over het compartiment water dus ook jaarlijks aan het RIVM moeten worden aangeleverd, doet een jaarlijks verschijnen van een rapportage van de Watersysteemverkenningen recht aan een effectieve afstemming en vormt het rapport een informatie-update.

De informatie die in een jaarlijkse rapportage van de Watersysteemverkenningen kan worden opgenomen is bovendien zeer geschikt om te worden verwerkt in de jaarlijkse Voortgangsrapportages over het waterbeleid aan de Tweede Kamer.

Een periodieke rapportage van de Watersysteemverkenningen zou, om zinvol te zijn naast WSV'96, meer gericht moeten zijn op evaluatie en op de diagnose ten behoeve van bijsturing van beleid. De verdeling van het RIVM in een evaluerende en oplossingsgerichte c.q. verkennende rapportage is een benaderingswijze die bij de Watersysteemverkenningen heel goed navolging zou kunnen vinden.

Het verschil tussen Watersysteemverkenningen en een periodieke rapportage is dat de eerste het basisdocument is dat een overzicht over een langere periode biedt inclusief prognoses en dat het laatste document een korte up-date kan zijn van politiek relevante aandachtsvelden (bijvoorbeeld in relatie tot de voortgangsrapportage water) met relevante (actuele) informatie.

5.4 Inhoud

De beschrijving van toestand, trends en belasting van de watersystemen zal in de periodieke rapportage zo beknopt mogelijk moeten zijn en zal gebaseerd worden op een selectie van gegevens uit het WSV-informatiesysteem. Er is veel vraag naar gegevens omtrent hot-items (politiek & media). Een thema gerichte aanpak zou veel vragenstellers tegemoet komen. De geselecteerde thema's moeten op politiek niveau een hoge prioriteit hebben. Het beantwoorden van beleidsrelevante vragen in de periodieke rapportage kan het beste vorm worden gegeven door het werken met thema's die in de Landelijke Watersysteemverkenningen worden aange-reikt zoals bijvoorbeeld:

- waterbodem
- verdroging
- veiligheid
- vermesting
- verontreiniging
- infrastructuur en inrichting

De keuze van de thema's en de daarbij gepresenteerde gegevens moet toegelicht worden. De per thema gepresenteerde gegevens moeten indicatief zijn voor de specifieke watersystemen (kunnen om die reden per watersysteem anders zijn) en een nauwe relatie hebben met geformuleerde beleidsdoelstellingen en -uitgangspunten. In feite moet slechts die informatie gepresenteerd worden die voldoende is om de toestand van de watersystemen te beoordelen. Indicatoren of parameters die een snelle waarschuwing zijn voor processen die alarmerend geacht worden, moeten in ieder geval getoond worden.

5.5 Vorm

De presentatie van de gegevens in het WSV-informatiesysteem is sterk gericht op beoordeling vanuit beleidsoogpunt. De WSV-presentaties tonen namelijk het resultaat van een toetsing en door de aggregatie zijn vergelijkingen tussen watersystemen op een overzichtelijke manier mogelijk.

Het Jaarboek is voornamelijk visueel ingesteld, de Landelijke rapportage waterkwaliteit heeft daarentegen alles zoveel mogelijk in geschreven vorm gepresenteerd (er is een voornemen om meer in de vorm van tabellen en figuren te presenteren). De periodieke Watersysteemverkenningen rapportage zal zowel tekst als plaatjes bevatten en hiermee een combinatie vormen van overzichtelijkheid en een hoog informatiegehalte. In de periodieke rapportage van de Watersysteemverkenningen kunnen zowel plaatjes/figuren als tekst (toelichting van de resultaten van implementatie) worden opgenomen. Deze kunnen het beste zoveel mogelijk naast elkaar worden gepresenteerd. Presentatievormen die op dit moment in de ontwikkeling van het WSV-informatiesysteem zijn opgenomen, en geschikt zijn voor toepassing in een periodiek rapportage, betreffen:

- A. **trendlijnen** (historisch overzicht)
- B. **indexen** (als tijdplot)
- C. **amoebe** (raderplot/stergrafiek)
- D. **scorelijst**
- E. **water-mondriaan**

Hoe deze presentatievormen eruit kunnen zien, is te vinden in de bijlage. Elke presentatievorm belicht een aspect van de beschrijving zoals in de Watersysteemverkenning gebruikt kan worden.

- ad A. Weergave van toetswaarden van doelvariabelen tegen de tijd uitgezet in een grafiek. De trendlijnen zijn vooral verhelderend wanneer je een beeld wilt krijgen van het heden afgezet tegen het voorafgaande.
- ad B. Analoog aan de Dow Jones index uit de economie, geeft in één getal de milieutoestand weer voor een bepaald aggregatieniveau. Kan ook als trendweergave gepresenteerd worden, uitgezet tegen de tijd, identiek aan A.
- ad C. De amoëbe is oorspronkelijk bedoeld om een ecologisch gerichte belangenafweging te kunnen maken op basis van concrete en toetsbare ecologische doelen. Het gaat daarbij om ecologische waarden en om natuurwaarden. Van een aantal representatieve biologische soorten worden de huidige aantallen en de aantallen in ongestoorde situatie weergegeven, voor één of meerdere watersystemen. Op de cirkel staan de referentiewaarden als 100 %.
- ad D. Elke score is een samenvatting van de amoëbe, uitgedrukt in klassen. De scorelijst geeft een overzicht van de toestand van fysica, chemie, biologie en gebruik van de watersystemen en watertypen of stroomgebieden in een matrixvorm.
- ad E. Schematische voorstelling van Nederland waarbij binnen de stroomgebieden de afzonderlijke watersystemen en watertypen zichtbaar worden gemaakt. Het uiterlijk is een dambord met ongelijke velden waarbij de kleuren van de velden de toestand van het watersysteem/type weergeeft.

Omdat de rapportage periodiek verschijnt is het vooral belangrijk een beperkt aantal pagina's na te streven; kort maar krachtig. Wellicht zal daarom een keuze gemaakt moeten worden uit deze presentatievormen. Ten aanzien van het nut van trendlijnen voor een jaarlijkse rapportage van de Watersysteemverkenningen is op te merken dat het Jaarboek ook jaarlijks trends presenteert. Hierdoor krijg je een overzicht van de afgelopen jaren ten aanzien van een aantal parameters. Dit overzicht is echter ook te verkrijgen door boeken van een aantal jaren naast elkaar te leggen of door het presenteren van indexen. Wanneer een periodieke rapportage niet altijd dezelfde opbouw heeft dan geldt dit argument niet. Bovendien hoeven trendlijnen van de periodieke rapportage niet dezelfde zijn als die van het Jaarboek, door het presenteren van de trends van uitsluitend snel veranderende binnen de thema's relevante parameters.

Hoewel in het WSV-informatiesysteem gebruik gemaakt wordt van de CUWVO-enquête, en dus dezelfde gegevens als de Landelijke Rapportage waterkwaliteit worden gebruikt, worden de gegevens voor de Watersysteemverkenningen bewerkt. De informatie wordt in de Watersysteemverkenningen geaggregeerd tot (beleids)relevante informatie. Aggregeren is het samennemen van een grote hoeveelheid meetwaarden tot 1 waarde om overzicht te krijgen ten koste van het detail. De hoeveelheid informatie wordt daardoor beperkt en hanteerbaar. De aggregatie van (lokatie) specifieke informatie zal in de nota Watersysteemverkenningen op verschillende niveaus plaatsvinden:

- Niveau 1 Nationaal/ landelijk (aggregatie van zeeën en stroomgebieden)
- Niveau 2 Zeeën en stroomgebieden
- Niveau 3 Watersystemen

Internationale aspecten en het onderscheid tussen rijks- en regionale wateren zullen bij alle niveaus aan de orde kunnen komen. Het ligt voor de hand in de periodieke rapportage hierbij aan te sluiten.

Een periodieke rapportage moet van beperkte omvang zijn. Als positief punt voor de rapportage zou de snelheid en het gemak waarmee het één en ander is op te zoeken valt, moeten zijn (overzichtelijkheid). Een ander positief punt moet het gemak zijn waarmee presentatievormen uit de rapportage voor andere doeleinden gebruikt kunnen worden.

5.6 Doelgroep

Een periodieke rapportage van de Watersysteemverkenningen zal net als het eindrapport van de Watersysteemverkenningen gericht zijn op beleidsmakers binnen uiteenlopende instituten met belang bij het water. De inhoud en vorm dient met name op de beleidsmakers te worden toegesneden. Aan hun behoefte aan informatie en controle zal zoveel mogelijk worden voldaan. Voor deze doelgroep worden door andere organisaties elk op hun eigen terrein, denk aan het CPB, speciale jaarlijkse actuele rapportages gemaakt.

Omdat de thema's tevens de onderwerpen zijn waar ook buiten de politiek een grote informatiebehoefte bestaat, kan de rapportage ook voor andere doelgroepen interessant zijn. De aggregatie vereenvoudigt de inhoud en maakt de rapportage zeer geschikt als instrument voor gedragsbeïnvloeding. Het bereiken van gedragsbeïnvloeding is een belangrijk argument om je met de rapportage ook op burgers te richten. Geïnteresseerde burgers zijn hierdoor als een nevendoelgroep te noemen.

5.7 Organisatie

Net als bij het RIVM zal de meerwaarde van een jaarlijkse ten opzichte van de al verschijnende meerjaarlijkse rapportage kunnen liggen in het aansluiten op de begrotingsbehandeling, door het verschaffen van aanvullende actuele informatie ten aanzien van beleidstopics. De periodieke rapportage zal dus van waarde zijn bij de Voortgangsrapportage Water, en kan ook benut worden als toelevering van het onderdeel milieukwaliteit water in de door het RIVM te ontwikkelen Milieubalans. Overigens wordt ook gedacht aan meer samenwerking tussen de Landelijke Rapportage en de Voortgangsrapportage.

Bij het samenstellen van de periodieke rapportage moet getracht worden om een grote overlap van gegevens zoveel mogelijk te voorkomen. Dit kan gebeuren door doelgroepgericht te werken. Daarnaast is permanente afstemming met CUWVO en Jaarboek gewenst. Deze afstemming dient uitgevoerd te worden ten behoeve van gegevensuitwisseling en verduidelijking van de werkwijze.

Hoe groter de verschillen in inhoud van de rapportage per jaar, hoe meer werk het zal zijn om elk jaar een dergelijk rapport uit te brengen. Standaardisatie zoals bij het RIVM wordt nagestreefd, maakt dergelijke verschillen onmogelijk. De thema's die voor het waterbeleid van belang zijn, zullen naar verwachting echter niet zo snel veranderen. Dit heeft te maken met het feit dat knelpunten waarop de overheid stuurt niet snel oplossen, wat voornamelijk zal veranderen zijn de onderwerpen en gebieden die beschreven worden. Enige standaardisatie is dus wel mogelijk en zal ook plaatsvinden vanwege het feit dat de gegevens uit het WSV-informatiesysteem worden gehaald.

5.8 Randvoorwaarden

Er zijn een aantal lessen te trekken uit andere rapporten, te weten:

- Het rapport moet bruikbaar zijn: voldoende gegevens bevatten en vooral niet teveel.
- De gepresenteerde thema's moeten voor de hand liggen en/of geaccepteerd zijn.
- De doelgroep moet gespecificeerd zijn.
- De omvang van het rapport moet beperkt gehouden worden, dit geldt met name bij jaarlijkse verschijning.
- Overzichtelijkheid moet een uitgangspunt zijn, zoals men dat in jaarboek gedaan heeft met kleuren, en plaatjes en praatjes bij elkaar zoals in Noordzee-atlas en in het Deense rapport Environmental indicators 1992.
- Een goede inleiding is heel belangrijk.
- Het doel van de nota moet genoemd worden.
- Er moet een goede verwijzing zijn naar de bron waar meer informatie vandaan gehaald kan worden.
- Er moet voorkomen worden dat een periodieke WSV-rapportage een afsplitsing is, dat gegevens ook in andere rapporten staan, dat het lijkt op wat er al bestaat.
- Gelet moet worden op de betrouwbaarheid van indicatoren, sleutelsoorten. Deze moeten zoveel mogelijk constant blijven. Om verschillende rapportages naast elkaar te kunnen leggen, is het bovendien beter wanneer de gekozen thema's niet te veel verschillen. De mogelijkheid om verschillende jaren te vergelijken moet open blijven.
- De veranderingen per thema moeten groot genoeg zijn. Gekozen doelvariabelen moeten op korte termijn veranderingen te zien geven.
- Informatie uit de periodieke rapportage moet afgestemd worden op wat beleidsmakers met die informatie willen doen, uiteraard binnen de beperkingen van het WSV-informatiesysteem.
- Het is belangrijk om te streven aanvullend te zijn ten aanzien van de bestaande rapportages en te waken voor eenduidigheid in gegevens. De mogelijkheid verschillende jaarlijkse rapportages in elkaar te schuiven moet nadrukkelijk worden opgehouden.

6. Conclusies en aanbevelingen

Algemeen

Geconcludeerd kan worden dat er ruimte is voor een periodieke rapportage van de Watersysteemverkenningen. De ruimte is gelegen in het feit dat jaarlijkse informatie ten aanzien van de waterkwaliteit tot nu toe niet direct antwoord geeft op beleidsrelevante vragen. Een periodieke rapportage die beleidsrelevante zaken behandelt en toetst, zal iets toevoegen aan wat al bestaat.

Er zijn ook andere punten waardoor een periodieke WSV-rapportage iets zou toevoegen aan het bestaande. Aangezien in het WSV-informatiesysteem een grote nadruk wordt gelegd op toetsing en dit aspect belangrijk is voor het bijstellen van beleid, zal in een periodieke rapportage meer aandacht hiervoor zijn dan bij het Jaarboek en de Landelijke rapportage waterkwaliteit het geval is. Er zal getoetst worden aan mogelijke doelwaarden die in het WSV-informatiesysteem verwerkt zijn in de maatlatten. Indien dit niet voldoende informatie oplevert (wanneer een verandering heel langzaam te zien is), kunnen historische of trendmatige veranderingen meegenomen worden.

Wanneer een periodieke Watersysteemverkenningen rapportage prognoses in beeld brengt ontstaat ook meerwaarde ten opzichte van de huidige jaarlijkse rapportages. Een periodieke WSV-rapportage zal naast een toestandsbeschrijving kunnen voorzien in informatie over de (verwachte) effecten van de door de sectoren geïmplementeerde maatregelen. Dit kan juist ook nuttig zijn bij de toetsing van uitvoering van het voorgenomen beleid.

Een belangrijke reden om te kiezen voor het toevoegen van een periodieke rapportage aan WSV'96 is het feit dat waterbeheerders sneller willen beschikken over beleidsrelevante informatie in verband met het dringend gewenst zijn van efficiënte maatregelen. De voorkeur gaat uit naar een jaarlijkse verschijning om zoveel mogelijk up-to-date informatie te kunnen tonen, zodat de gegevens gebruikt kunnen worden om het beleid verder te ontwikkelen.

Een periodieke rapportage van de Watersysteemverkenningen zal om zinvol te zijn naast de Watersysteemverkenningen anders moeten zijn, meer gericht op evaluatie en op de mogelijkheid van bijsturing van beleid. De verdeling van het RIVM in een evaluerende en oplossingsgerichte c.q. verkennende rapportage is een benaderingswijze die bij de Watersysteemverkenningen heel goed navolging zou kunnen vinden.

Inhoud

De ruimte die er is voor een periodieke rapportage kan gezien de mogelijkheden van het WSV-informatiesysteem op verschillende manieren ingevuld worden. In het vorige hoofdstuk is hierop uitgebreid ingegaan, in het kort komt dit op het volgende neer.

De beschrijving van toestand, trends en belasting van de watersystemen zal in de periodieke rapportage zo beknopt mogelijk zijn en gebaseerd worden op een selectie van gegevens uit het WSV-informatiesysteem. Er is veel vraag naar gegevens omtrent hot-items in politiek en media, deze hot-items kunnen als thema's verwoord worden. Een thema gerichte aanpak zou veel vragenstellers de wind uit de zeilen nemen. De geselecteerde thema's moeten op politiek niveau een hoge prioriteit hebben. De per thema gepresenteerde gegevens moeten indicatief zijn voor de specifieke watersystemen (kunnen om die reden per watersysteem anders zijn) en een nauwe relatie hebben met geformuleerde beleidsdoelstellingen en -uitgangspunten.

In feite moet slechts die informatie gepresenteerd worden die voldoende is om de toestand van de watersystemen te beoordelen, te denken valt aan indicatoren die een waarschuwing vormen voor alarmerende processen.

Vorm

De periodieke rapportage bevat zowel tekst als plaatjes en vormt hiermee een combinatie van overzichtelijkheid en een hoog informatiegehalte. In de periodieke rapportage van de watersysteemverkenningen kunnen zowel plaatjes/figuren als tekst (toelichting van de resultaten van implementatie) worden opgenomen, deze kunnen het beste zoveel mogelijk naast elkaar worden gepresenteerd. Presentatievormen uit het WSV-informatiesysteem die uitermate geschikt zijn:

- A. **trendlijnen** (jaarboekpresentatie)
- B. **indexen** (als tijdplot)
- C. **amoebe** (raderplot/stergrafiek)
- D. **scorelijsten**
- E. **watermondriaan**

Elke presentatievorm belicht een aspect van de beschrijving zoals de periodieke watersysteemverkenning die wil geven.

Hoewel in het WSV-informatiesysteem gebruik gemaakt wordt van de CUWVO-enquête, en dus dezelfde gegevens als de Landelijke Rapportage waterkwaliteit worden gebruikt, worden de gegevens voor de Watersysteemverkenningen bewerkt. Het niveau waarop gegevens gepresenteerd worden is hierdoor anders, hoger. Door aggregatie wordt de hoeveelheid informatie beperkt. De informatie wordt in de watersysteemverkenningen geaggregeerd tot (beleids)relevante informatie. Deze aggregatie kan op verschillende niveaus plaatsvinden.

WSV'96 geldt als een basisdocument (overkoepelend). Een periodieke rapportage moet daarom niet al te omvangrijk zijn, een beperkt pagina-aantal om kort en krachtig te zijn, moet nagestreefd worden. Voor meer gedetailleerde informatie zal verwezen moeten worden naar specifieke rapporten. Een belangrijk uitgangspunt bij het presenteren van gegevens moet zijn dat het inzicht in de kenmerken van het watersysteem wordt vergroot waarbij de overzichtelijkheid behouden blijft.

Als positief punt voor de rapportage zou de snelheid en het gemak waarmee het een en ander is op te zoeken valt moeten zijn (overzichtelijkheid). Een ander positief punt moet het gemak zijn waarmee presentatievormen uit de rapportage voor andere doeleinden gebruikt kunnen worden.

Doelgroep

De presentatie van de gegevens is sterk gericht op het beleid. Door de aggregatie worden de gegevens zo gepresenteerd dat een beleidsmatig oordeel mogelijk wordt over de toestand van de watersystemen en de effectiviteit van het voorgenomen en in uitvoering verkerende beleid.

De periodieke rapportage van de Watersysteemverkenningen zal net als het eindrapport van de Watersysteemverkenningen gericht zijn op beleidsmakers binnen uiteenlopende instituten met belang bij het water. De inhoud en vorm dient met name op de beleidsmakers te worden toegesneden. Aan hun behoefte aan informatie en controle zal zoveel mogelijk worden voldaan. Voor deze doelgroep wordt door andere organisaties elk op hun eigen terrein speciale jaarlijkse actuele rapportages gemaakt.

Door de inhoud van de periodieke rapportage en het feit dat de thema's tevens de onderwerpen zijn waar ook buiten de politiek een grote informatiebehoefte bestaat, is de rapportage ook voor ander doelgroepen interessant. De aggregatie vereenvoudigt de inhoud en maakt de rapportage zeer geschikt als instrument voor gedragsbeïnvloeding. Het bereiken van gedragsbeïnvloeding is een belangrijk argument om je met de rapportage ook op burgers te richten. Geïnteresseerde burgers zijn hierdoor als een nevendoelgroep te noemen.

Organisatie

Net als bij het RIVM zal de meerwaarde van een jaarlijkse ten opzichte van de al verschijnende meerjaarlijkse rapportage liggen in het aansluiten op de begrotingscyclus, door het verschaffen van aanvullende actuele informatie ten aanzien van beleidstopics.

De periodieke rapportage kan gebruikt worden bij de voorbereiding op de Voortgangsrapportage Water en de door het RIVM te ontwikkelen Milieubalans.

Randvoorwaarden

Bij het samenstellen van de periodieke rapportage moet getracht worden om een grote overlap van gegevens zoveel mogelijk te voorkomen. Dit kan gebeuren door doelgroepgericht te werken. Daarnaast is permanente afstemming met CUWVO en Jaarboek gewenst door inventarisatie wat ze op dit moment doen en waar ze in de toekomst heen gaan. De afstemming dient uitgevoerd te worden ten behoeve van gegevensuitwisseling en verduidelijking van de werkwijze.

Hoe groter de verschillen in inhoud van de rapportage per jaar, hoe meer werk het zal zijn om elk jaar een dergelijk rapport uit te brengen. Standaardisatie zoals bij het RIVM wordt nagestreefd, maakt dergelijke verschillen onmogelijk. De thema's die voor het waterbeleid van belang zijn, veranderen echter niet zo snel. Dit heeft te maken met het feit dat knelpunten waarop de overheid stuurt niet snel oplossen, onderwerpen en gebieden kunnen wel veranderen. Enige standaardisatie is dus wel mogelijk en zal ook plaatsvinden vanwege het feit dat de gegevens uit het WSV-informatiesysteem worden gehaald.

Tot slot

De ruimte die er is voor een periodieke rapportage van de Watersysteemverkenningen ligt op meerdere terreinen. In het voorafgaande is geschetst hoe de terreinen ingevuld kunnen worden. Die schets is algemeen gehouden en er zijn hierdoor diverse keuzemogelijkheden open gelaten. De keuze ten aanzien van het al of niet verschijnen van een periodieke/jaarlijkse rapportage naast WSV'96 moet echter eerst gemaakt te worden. Het ligt het voor de hand om voor het publiceren van een jaarlijkse rapportage te kiezen. Dan kan ten aanzien van het verkrijgen van de basisgegevens (eigen metingen als aanlevering door derden) als met het oog op toelevering aan derden van geaggregeerde informatie het meest effectief worden gewerkt. Uiteraard moet zorgvuldig worden vastgelegd welke gegevens zich lenen voor jaarlijkse presentaties.

Bronnen

Begeleiding

J.T. van Buuren	(RIKZ)	Projectleider WSV-zout
O.C. Swertz	(RIKZ)	Lid projectgroep WSV*Info

Interviews

H.J.M. Oosterwijk	(RIKZ)	Jaarboek Monitoring Rijkswateren
A.J. Schäfer	(RIZA)	Jaarboek Monitoring Rijkswateren
P.J.M. Latour	(RIZA)	Landelijke rapportage waterkwaliteit
B.J.E. ten Brink	(RIVM)	Milieuverkenning

Literatuur

1. Projectprogramma Watersysteemverkenningen, De Nederlandse watersystemen kwantitatief verkend, augustus 1993, Rapport DGW-93.038
2. Rijkswaterstaat, Jaarboek Monitoring Rijkswateren (Presentatie van Fysische, Chemische en Biologische kenmerken) 1991, Den Haag, 1992
3. Rijkswaterstaat, Jaarboek Monitoring Rijkswateren (Presentatie van Fysische, Chemische en Biologische kenmerken) 1992, Den Haag, 1993
4. CUWVO, De waterkwaliteit van Nederland in 1985, Landelijke rapportage waterkwaliteit 1985, april 1987
5. CUWVO, De waterkwaliteit van Nederland in 1986, Landelijke rapportage waterkwaliteit 1986, november 1987
6. CUWVO, De waterkwaliteit van Nederland in 1987, Landelijke rapportage waterkwaliteit 1987, december 1988
7. CUWVO, De waterkwaliteit van Nederland in 1988, Landelijke rapportage waterkwaliteit 1988, december 1989
8. CUWVO, De waterkwaliteit van Nederland in 1989, Landelijke rapportage waterkwaliteit 1989, december 1990
9. CUWVO, De waterkwaliteit van Nederland in 1990, Landelijke rapportage waterkwaliteit 1990, augustus 1991

10. CUWVO, De waterkwaliteit van Nederland in 1991, Landelijke rapportage waterkwaliteit 1991, december 1992
11. CUWVO werkgroep V, Het hoe en waarom van een landelijke watersysteem-rapportage, CV-93-04, januari 1993
12. CUWVO werkgroep V, Aspectrapport biologie en fysisch milieu, januari 1993
13. CUWVO, De waterbodem van Nederland in 1990, september 1991
14. Danish Ministry of the Environment, Environmental indicators 1992, What Is The State Of The Environment Like ?
15. Indicatief Meerjarenprogramma Water 1985-1989, 1986
16. RIVM, Zorgen voor Morgen, Nationale Milieuverkenning, 1986
17. RIVM, Nationale Milieuverkenning 2, 1990-2010, 1991
18. RIVM, Nationale Milieuverkenning 3, 1993-2015, 1993
19. B.J.E. ten Brink, Verdere ontwikkelingen van de milieuverkenningen RIVM, Voorlopige RIVM-notitie, februari 1993
20. Drs. F.M.M. Sepers, Rijkswaterstaat, DGW, De Planbureau-aanpak, De wijze waarop de economische verkenningen van het Centraal Planbureau tot stand komen op hoofdlijnen in beeld gebracht met oog op watersysteem/milieuverkenningen, februari 1993, DGW-92006

Begrippenlijst

AMK 2000	Algemene Milieu Kwaliteit 2000 (kwaliteitsdoelstelling 2000). Deze norm is vastgelegd in de Derde Nota waterhuishouding en beoogt het duurzaam functioneren van de Nederlandse watersystemen op ecologisch- en gebruiksniveau. De getalwaarden hebben ecotoxicologische gegevens als grondslag.
AMOEBE	Algemene Methode voor OEcosysteembeschrijving en BEoordeling
CPB	Centraal Plan Bureau
CUWVO	Coördinatiecommissie Uitvoering Wet Verontreiniging Oppervlaktewater
DONAR	Data Opslag NAtte Rijkswaterstaat
NMP	Nationaal Milieubeleidsplan (1989)
NMP+	Nationaal Milieubeleidsplan Plus (1990)
RIKZ	Rijksinstituut voor Kust en Zee (voorheen Dienst Getijdewateren)
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne
RIZA	Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling
VROM	Ministerie van Volksgezondheid, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
WSV	Water Systeem Verkenningen (indien niet over het project WSV wordt gesproken, dan wordt het rapport WSV'96 bedoeld).
WSV'96	Rapport dat verschijnen in het kader van de Watersysteemverkenningen ter voorbereiding van de vierde Nota waterhuishouding en dat vergelijkbaar is met de Milieuverkenningen van het RIVM.

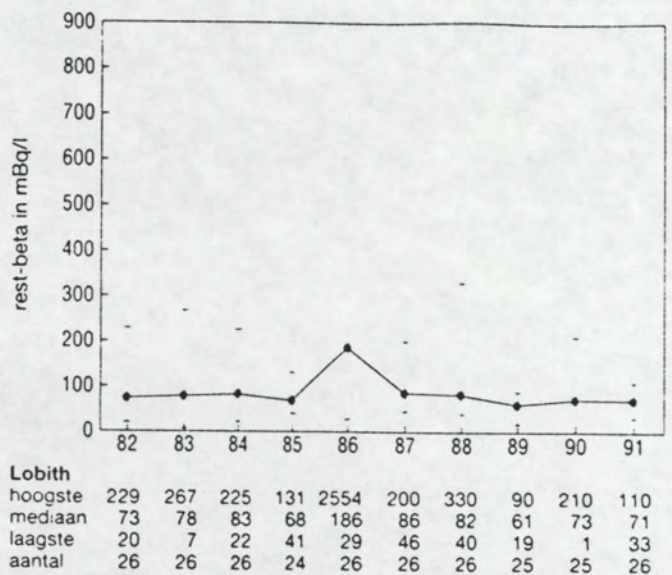
Bijlage I: presentatievormen WSV

Uit: Brochure WSV

Uit: Jaarboek Monitoring Rijkswateren

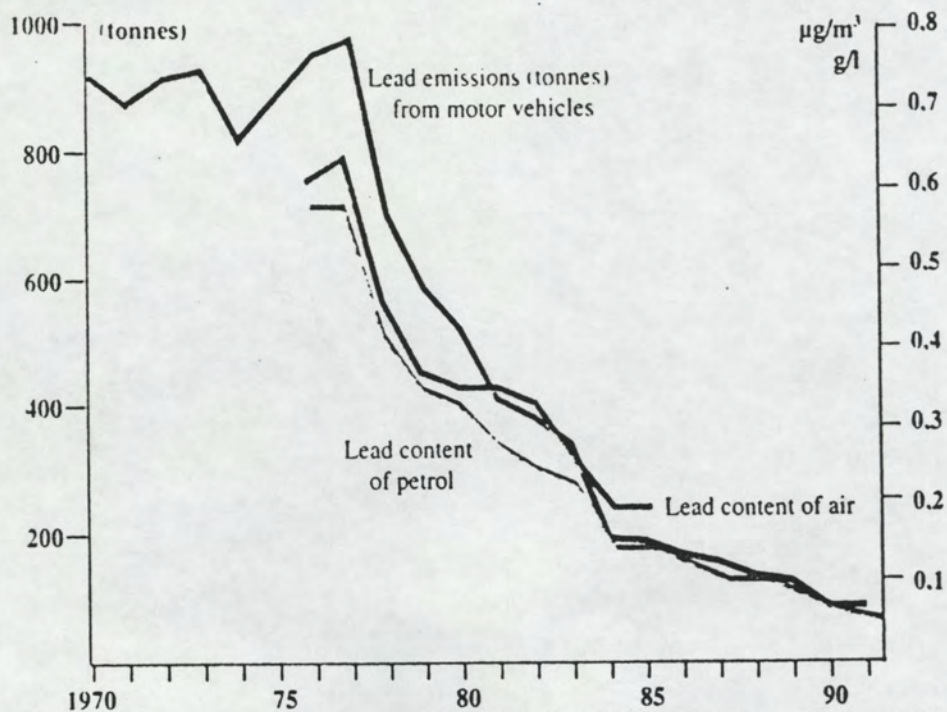
Uit: Environmental indicators 1992, What Is The State Of The Environment Like ?
Danish Ministry of the Environment

Uit: Jaarboek Monitoring Rijkswateren

Uit: Environmental indicators 1992, What Is The State Of The Environment Like ?
Danish Ministry of the Environment

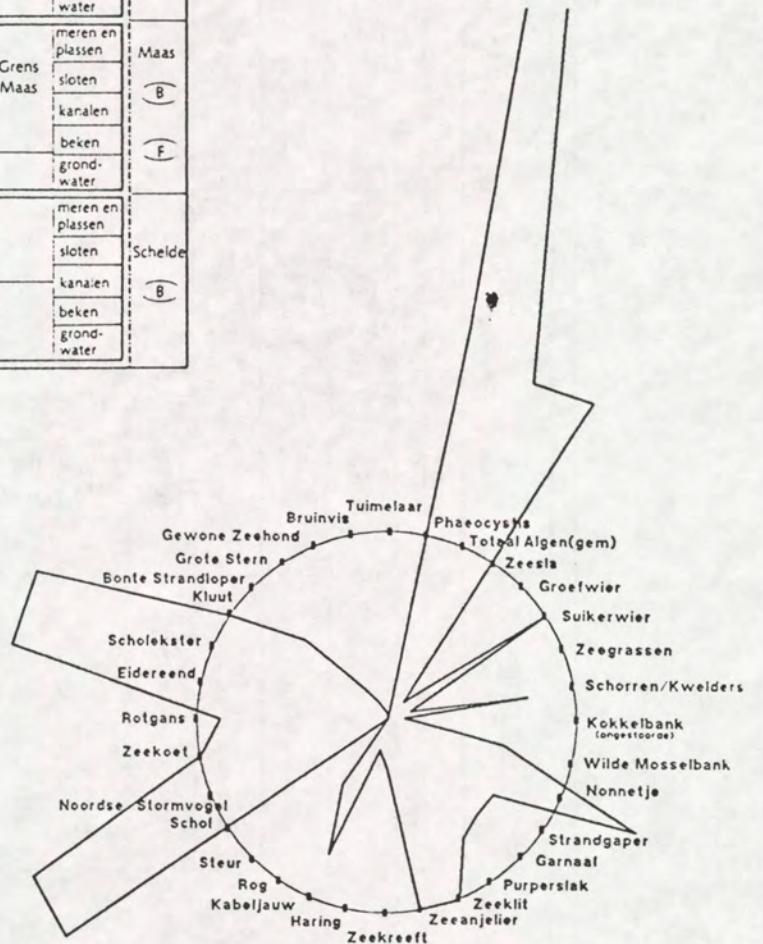
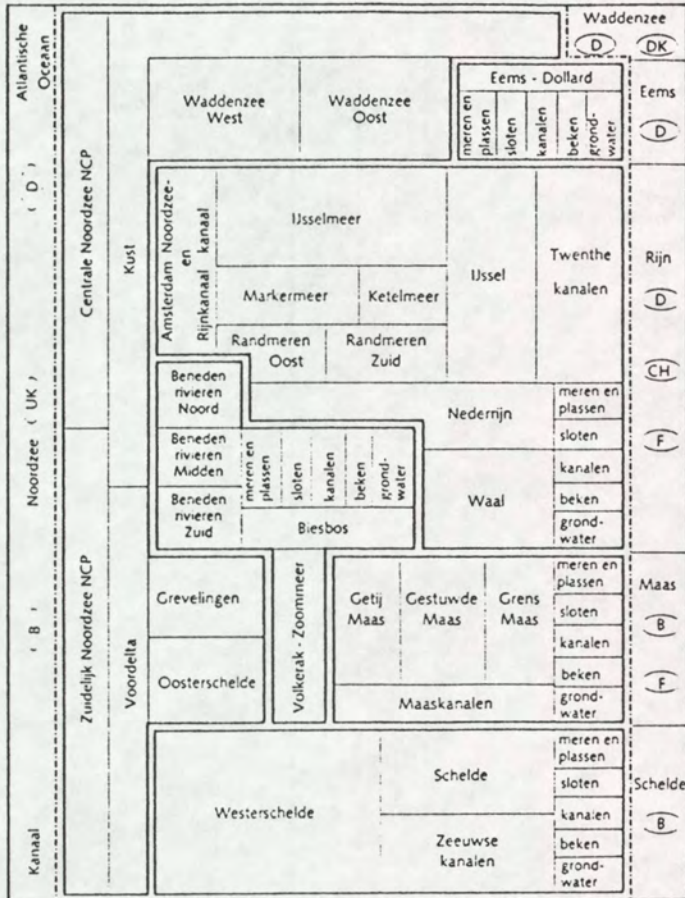
Indicator 4 LEAD CONCENTRATION IN URBAN AIR

Source: Danish National Environment Research Institute

Bijlage I: presentatievormen WSV

Water Mondriaan

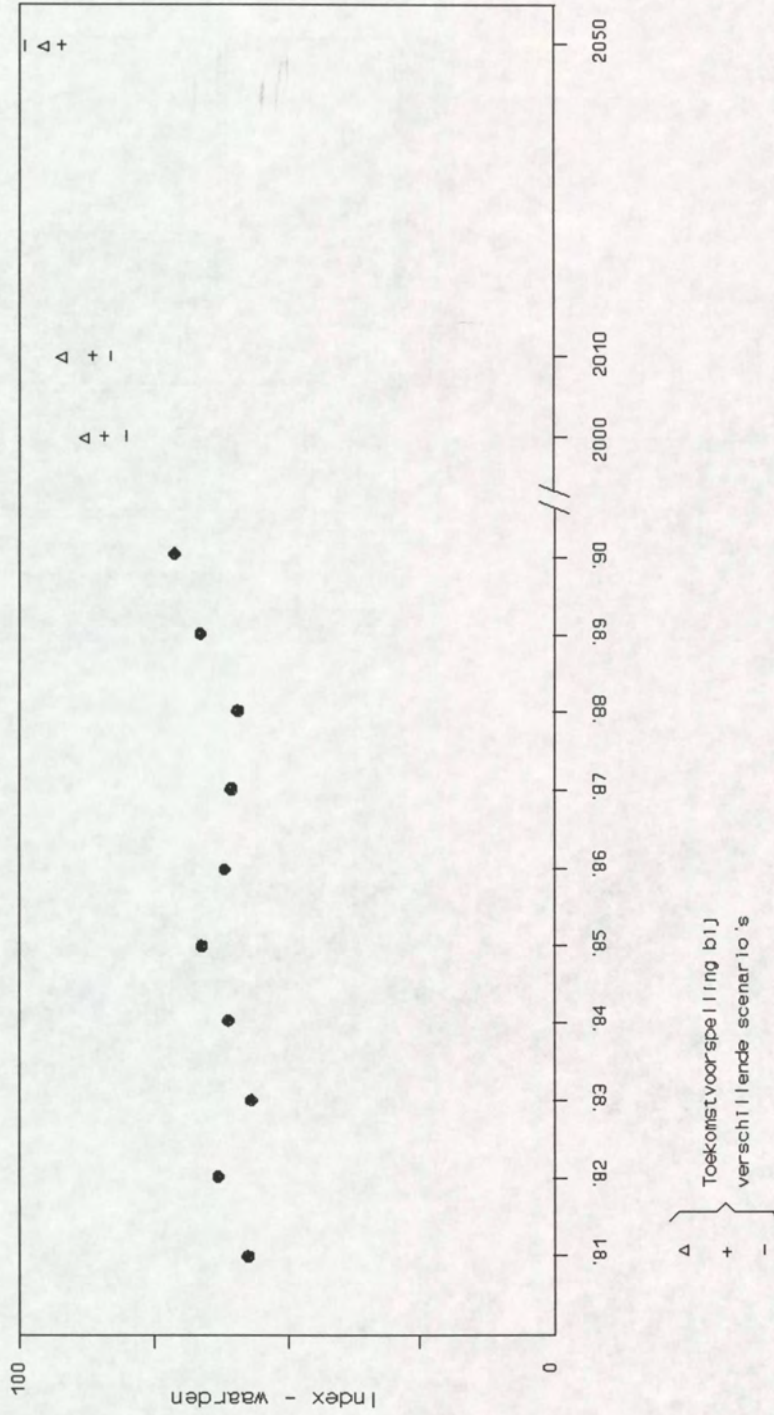
SCORELIJST

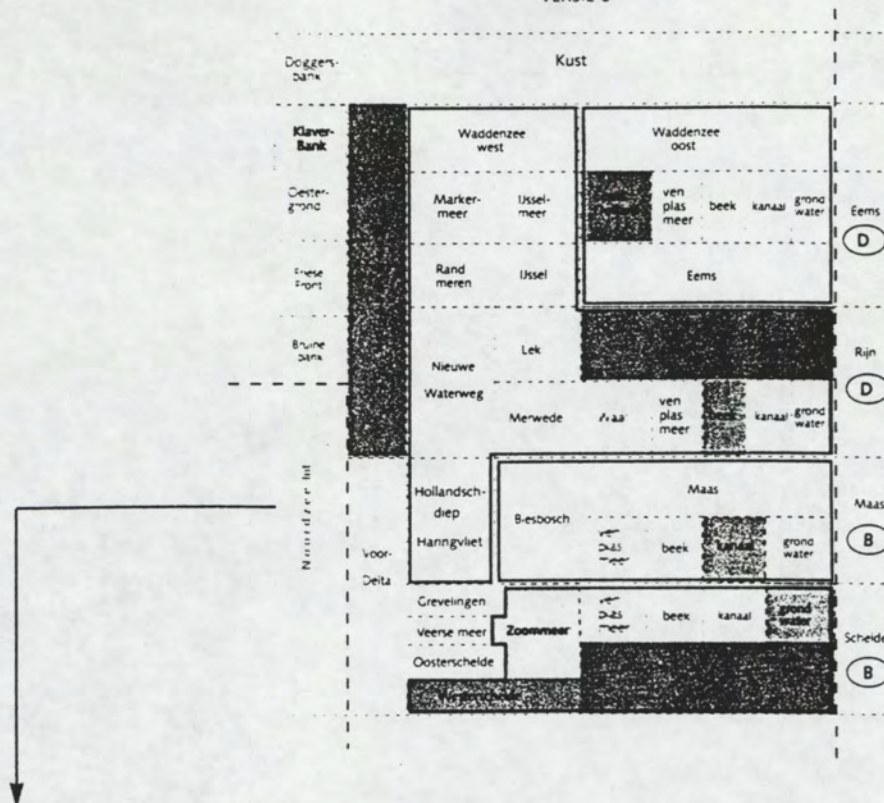
STROOMGEBIED S	Fysica	Chemie	Biologie	TOTAAL SYSTEEM	BELASTING	ECONOMIE	TOTAAL GEBRUIK
Watersysteem 1				 *			
Watersysteem 2				 *			
Watersysteem 3				 *			
Watersysteem 4				 *			
TOTAAL							
meren				 *			
sloten				 *			
kanalen				 *			
beken				 *			
grondwater				 *			

: beoordeling van het watersysteem of watertype

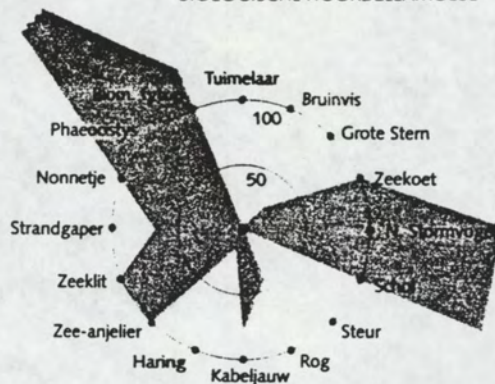
* : kleur in Water-Mondriaan

WATER INDEX

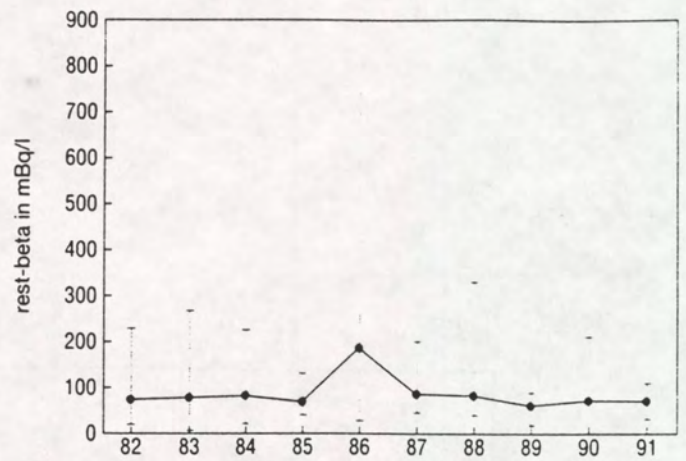

BIOLOGISCHE NOORDZEEAMOEBE

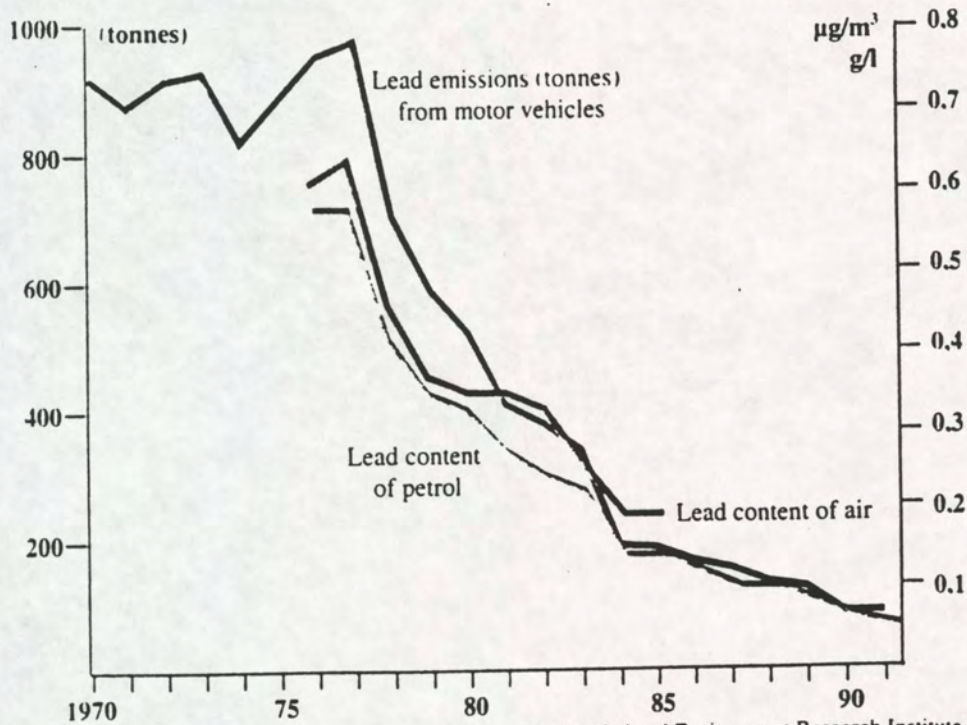
Uit: Jaarboek Monitoring Rijkswateren

Lobith	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91
hoogste	229	267	225	131	2554	200	330	90	210	110
mediaan	73	78	83	68	186	86	82	61	73	71
laagste	20	7	22	41	29	46	40	19	1	33
aantal	26	26	26	24	26	26	26	25	25	26

Uit: Environmental indicators 1992, What Is The State Of The Environment Like ?
Danish Ministry of the Environment

Indicator 4 LEAD CONCENTRATION IN URBAN AIR

Source: Danish National Environment Research Institute

SCORELIJST A

<i>Voor één stroomgebied :</i>	watersysteem 1	watersysteem 2	watersysteem 3	watertype 1	watertype 2	watertype 3	watertype 4	Totaal
Fysische doelvariabelen								
Chemische doelvariabelen								
Biologische doelvariabelen								
Gebruiks doelvariabelen								
Totaal								

rood

oranje

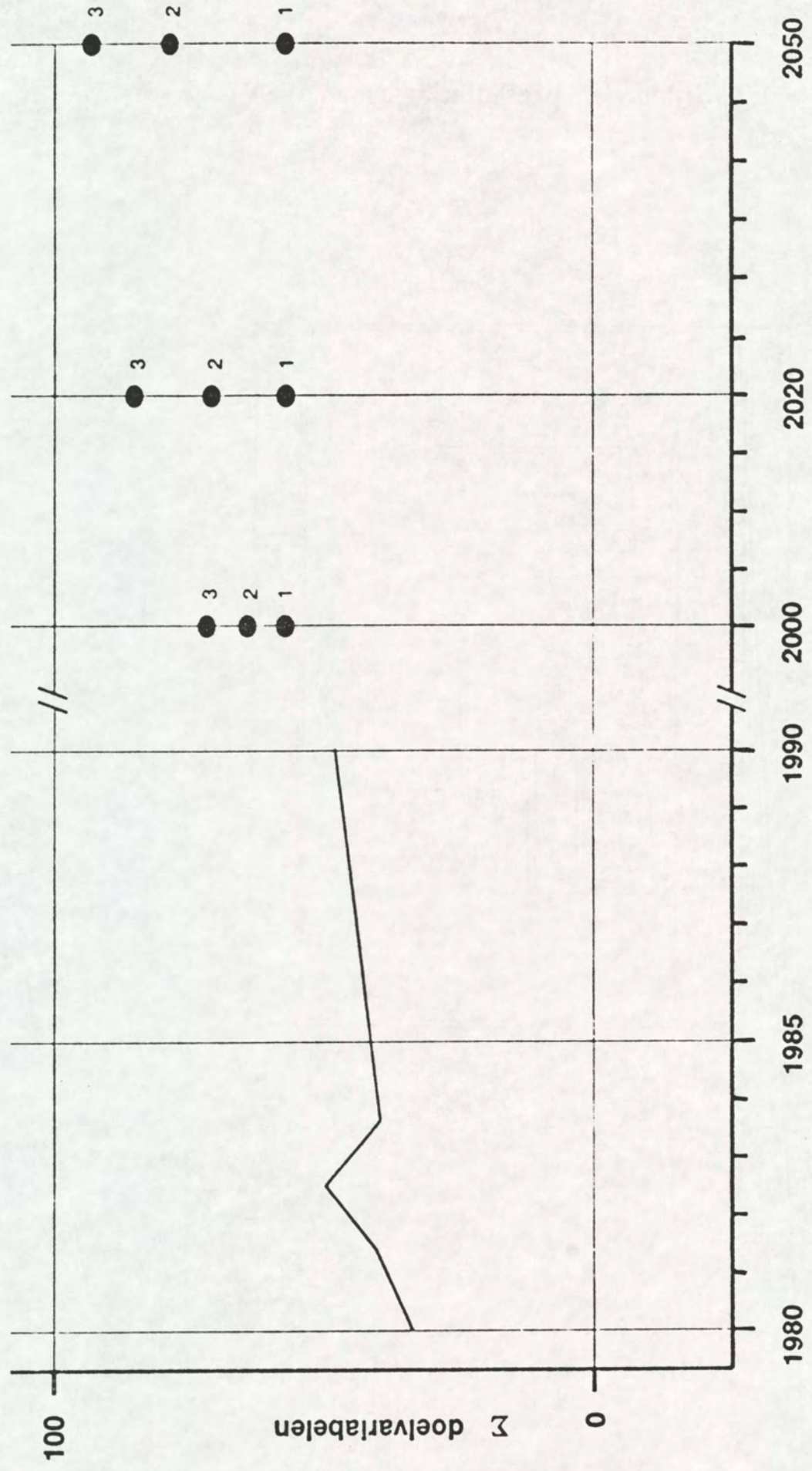
geel

blauw

groen

MILIEU
MONDRIAAN

MILIEU - INDEX

Bijlage I: presentatievormen WSV

Water Mondriaan

